

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav Jižní a Centrální Asie
Obor Mongolistika

Současný mongolský folklor

Contemporary Mongolian folklore

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vypracovala: Kateřina Fuksová

Vedoucí práce: Alena Oberfalzerová

2016

Poděkování

Děkuji PhDr. Mgr. Aleně Oberfalzerové, Ph.D. za odborné vedení práce, věcné připomínky, dobré rady a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Jméno a příjmení

Abstrakt

Práce si klade za cíl seznámit čtenáře s výzkumem současné pověsti na území Mongolska. Toto téma nebylo doposud mezi folkloristy příliš probádáno. Zaměřila jsem se nejprve na obecnou charakteristiku současné pověsti, její šíření, typologii a historii zkoumání. Dále jsem rozpracovala za pomoci odborné literatury a vlastního terénního výzkumu samotnou situaci v Mongolsku. Nasbírané současné pověsti jsou doplněny folkloristickým komentářem. Pozornost je taktéž věnována městu Ulánbátaru jako prostředí, kde byla většina pověstí nasbírána.

Abstract

The aim of this work is to acquaint the reader with research on contemporary legends in Mongolia. This topic has not been explored among folklorists enough yet.

I focused first on the general characteristics of contemporary legends, its dissemination, typology and history of research. I further elaborated, using literature and my own field research, the actual situation in Mongolia. Collected contemporary legends are accompanied by folkloric commentary. Attention is also paid to the city of Ulan Bator as a place where most of the tales were collected.

Obsah

1. Úvod	1
2. Kritika pramenů	2
3. Teoretická východiska práce	3
3.1. Charakteristika současné pověsti	4
3.2. Šíření současných pověstí	6
3.3. Typologie současných pověstí	6
3.4. Výzkum současných pověstí	9
4. Praktická část - výzkum	11
4.1. Metodologie a informátoři	11
4.2. Témata současných pověstí v Mongolsku	13
4.2.1. Duchářské pověsti	15
4.2.2. Pověsti ze školy a akademické půdy	18
4.2.3. Hřbitovy	19
4.2.4. Pověsti o automobilech	23
4.2.5. Pověsti o Číňanech	30
4.2.6. Politické pověsti	39
4.2.7. Pověsti o zdraví	45
5. Překlady dvou současných pověstí z mongolštiny	46
5.1. Nepříjemná příhoda, která se stala na cestě do západního ajmaku.	46
5.2. Duchové opilých řidičů strašící na cestách ve dvou průsmycích	49
6. Závěr	56
7. Seznam použitých pramenů	57

1. Úvod

V této práci se snažím čtenáře seznámit s problematikou výzkumu současné pověsti v Mongolsku, který bohužel stále stojí na okraji zájmu, a jehož systematickým studiem se doposud zabývá jen malé množství mongolistů a dalších badatelů.

Téma současné pověsti v Mongolsku jsem si vybrala, neboť mým polem zájmu je folkloristika, a to především ta slovesná. V oblasti folkloristiky bylo v Mongolsku provedeno již mnoho terénních výzkumů, ale převážná většina z nich se orientovala zejména na venkov a částečně, nebo i zcela, ignorovala urbánní prostředí. Nicméně se domnívám, že urbánní antropologie v současnosti přináší nové výzvy, které by měla soudobá moderní mongolistika reflektovat. Studium měst, a to zejména Ulánbátaru, je v dnešní době věci přímo esenciální. Ráz Mongolska se mění, venkov se vyliďňuje, nomádský způsob života nahrazuje život ve městě a staré pořádky nelze více uměle udržovat a je třeba si přiznat, že „staré“ Mongolsko se pomalu nahrazuje „novým“. Mění se styl života, životní úroveň, touhy a sny místních obyvatel; země se otevírá světu a dostává nové výzvy. Mnozí mladí a progresivní lidé odcházejí do světa a vrací se s představou o jiném Mongolsku.

Jak jsem již naznačila, mění se duchovní i materiální kultura. Ruku v ruce s modernizací země přicházejí na scénu i jevy, které Mongolsko doposud neznalo. Zvyšuje se míra globalizace a provázanosti s okolním světem. Ulánbátar nám dnes již připadá jako každá druhá moderní asijská metropole. Není tedy divu, že dochází i k posunu ve folkloru.

Dnešní Ulánbátar je velice zajímavým polem pro výzkum. Je to tavící kotel městských lidí a lidí, kteří přicházejí z venkova. Ti s sebou přinášejí mnohé staré zvyklosti a myšlení, které se postupně v Ulánbátaru v dalších generacích ředí a mísí s globalizovaným pohledem na svět, který do značné míry určuje současná celosvětově sdílená popkultura.

Má práce se dělí na část teoretickou a praktickou. V teoretické části nabízím čtenáři základní teoretický vhled do problematiky výzkumu současné pověsti. Zabývám se zde charakteristikou současné pověsti, historií jejího studia, jejího šíření a typologií. Taktéž se dotýkám tématu významných badatelů a folkloristů, kteří spojili svá jména s tímto folklorním žánrem. Závěrem této části shrnuji metodiku mého terénního sběru.

Praktická část se zaměřuje na již konkrétní současné pověsti nasbírané v Mongolsku, ať již při mém vlastním terénním výzkumu, případně při výzkumu mých předchůdců. V této části čtenář nalezne pověsti rozdělené do kategorií podle témat a krátký komentář, který se snaží pověsti interpretovat a zařadit do kulturního kontextu.

V závěru praktické části nabízím čtenáři z mongolštiny přeložené dvě současné pověsti z venkovského prostředí, které jsou uvedeny ve sbírce Буг, чөтгөртэй таарсан хүмүүсийн бодит явдлууд sebrané B. Davaasurenem.

Většina pověstí, které uvedu na stránkách této práce, byly sesbírány při mém terénním výzkumu v Ulánbátaru. Tyto pověsti jsou organicky doplněny již sesbíranými pověstmi jiných badatelů, o kterých se zmíním v kritice pramenů. Pověsti z rurálního prostředí z naprosté většiny nepochází z mého sběru.

Touto prací chci skromně přispět k rozvoji studia urbánní antropologie v mongolském prostředí.

2. Kritika pramenů

Téma, které jsem si vybrala za svou bakalářskou práci, není v dosavadní odborné literatuře dostatečně zpracováno. Obecně se dá říci, že o mongolském folkloru již bylo napsáno mnohé; ať se jedná o eposy, magtaly, triády, hádanky, pořekadla, písňový folklor, pohádky, legendy, pověsti či mýty. Nicméně současný nově vznikající folklor stojí na okraji zájmu mongolistů.

S tímto faktem souvisí i nedostatek odborné literatury. Ve své práci operuji s několika stěžejními pracemi, které doplňují bílá místa v mých vlastních sběrech a pomáhají mi interpretovat nasbíraný materiál. Mezi tyto odborné práce řadím zejména tři materiály. Prvním z nich je práce polského etnologa a folkloristy Dionizjusze Czubaly, který v 90. letech 20. století publikoval sérii článků o současném folkloru v Mongolsku. Druhá práce je od amerického etnologa Francka Billého a jmenuje se *Faced with extinction: Myths and urban legends in contemporary Mongolia*. Tématem této práce jsou pověsti, které se dotýkají strachu ze ztráty nezávislosti, vymření národa či jeho smíšení a zániku v jeho „čistokrevné“ podobě. Základ těchto pověstí tvoří strach z Číňanů a jejich soudobé expanze do Mongolska. Další velice zajímavou prací je článek, který napsala ruská folkloristka Alevtina Solovyova, a který nese název *Chötgöriin Yaria in the Twentyfirst Century: Mongolian Demonological Beliefs and Mass Culture in the Age of Globalisation*. Alevtina Solovyova se zabývá sběrem démonologických pověstí na území Mongolska a tento svůj výzkum shrnula ve výše zmíněném článku.

Dále používám části různých studií publikovaných v periodiku *Mongolo-Tibetica Pragensia*, které vydává Ústav Jižní a Centrální Asie na Filozofické fakultě Univerzity

Karlovy. K pochopení a interpretacím některých syžetů mi pomohly i diplomové práce obhájené na katedře Mongolistiky zmíněného Ústavu Jižní a Centrální Asie. Jedná se zejména o diplomovou práci Edity Johnové *Nové směry v religiozitě současných Mongolů* a diplomovou práci od Jitky Stanjy *Pohřební obřady Mongolů*. Při interpretacích jsem taktéž využila knihu Aleny Oberfalzerové *Metaphors and Nomads*, která se zabývá duchovní kulturou Mongolů. V závěru práce se nacházejí dva překlady z knihy *Бүг, чөмгөртэй таарсан хүмүүсийн бодит явдлууд*, kterou sepsal B. Davaasuren.

Co se týče literatury pro nastudování obecného teoretického základu současných pověstí, vycházela jsem zejména z prací českého etnologa a folkloristy Petra Janečka, který ve své knize, nazvané po jedné z nejpopulárnějších současných pověstí bývalého Československa *Černá sanitka*, shrnul dosavadní poznatky o studiu tohoto folklorního žánru. Postupem času se Janečkova *Černá sanitka* rozšířila do několika svazků, ve kterých jsou sebrané pověsti doplněny zasvěceným folkloristickým komentářem. Další stěžejní prací byla *Encyclopedia of Urban Legends* od amerického folkloristy Jana Harolda Brunvanda, který vytvořil rozsáhlou typologii současných pověstí podle témat. Podobně zásadní jako Brunvand je i další etnolog David Buchan, který vytvořil taktéž klasifikaci současné pověsti, ale tentokrát podle typu. Trochu širší záběr má i další práce, kterou jsem použila pro pochopení základů folkloristiky a folkloru obecně. Tato kniha se nazývá *Folklór a folkloristika* a jejími autory jsou slavní slovenští folkloristé Oldřich Sirovátka a Milan Leščák.

K metodologii folklorního sběru jsem využila práce *Folklife and Fieldwork: An introduction to fieldtechniques* od Petera Bartise a studie *Témata a problém aneb jak napsat etnologickou studii* od Petra Lozoviuka a *Hodnota a hodnověrnost terénního výzkumu lidové prózy* od Dagmar Klímové.

3. Teoretická východiska práce

V prvním tematickém celku seznámím čtenáře s teoretickou rovinou mé práce. Ta se skládá z charakteristiky současné pověsti, jejího šíření, historie bádání, typologie a metodologie mého výzkumu.

3.1. Charakteristika současné pověsti

Současná pověst je „vedle anekdot, biografických vyprávění a některých typů dětského folkloru nejrozšířenější, nejpopulárnější a nejvitálnější formou soudobého slovesného folkloru moderní industrializované a globalizované společnosti.“¹ Toto píše o současné pověsti Petr Janeček, jeden z předních folkloristů zabývajících se tímto žánrem v České republice, ve své knize *Černá sanitka*, která se současnou pověstí zabývá.

Jak již předchozí odstavec naznačuje, jedná se o formu typickou pro industrializované a globalizované země. Pravděpodobně to je také důvodem, proč se výzkumu současných pověstí v Mongolsku systematicky věnuje jen málokdo. Mongolsko je typické a nepochybně vysoce ceněné pro svou nomádkou kulturu a tradice, se kterými se váže celá řada specifického folkloru. Bylo toho již mnoho napsáno o tradičních žánrech, ale faktem je, že Mongolsko se začíná řadit mezi industrializované a globalizované země a společně s dalšími jevy přijímá i globalizovaný folklor – současnou pověst.

Na okraji zájmu mongolistů a různých badatelů dosud stál život v mongolských městech – jejich živelný růst, formování městské společnosti, vytváření subkultur, různé patologické jevy, které se na venkově nevyskytují atd. Současný folklor je však úzce spjat právě s urbánním prostředím, v jehož kulisách se utváří.

Současnou pověst můžeme definovat opět slovy Petra Janečka: „*současné pověsti (contemporary legends), někdy nazývané městské nebo moderní pověsti (nesprávně legendy či mýty), jsou žánrem prozaického folkloru rozšířeným v současné globalizované společnosti s akcentem na industrializované země. Tento typ folklorních narací lze definovat jako stručná realistická vyprávění ze současného prostředí, která jsou aktivní součástí aktuálního ústního podání a vykazují variace. Současné pověsti jsou většinou konkrétně geograficky i časově lokalizovány, mají tendence k aktuálnosti a bývají vyprávěny s odkazem na údajného aktéra, kterým je obvykle osoba nepřiliš vzdálená od vypravěče. Děj typických současných pověstí se proto obvykle odehrává v nepřiliš vzdálené minulosti a lokalitě a svými vypravěči jsou tato vyprávění obvykle prezentována jako pravdivé příběhy, jejichž aktéra obvykle definují jako osobu vzdálenou přes jednoho jim známého prostředníka.*“²

Pokud tedy uslyšíme historku, o které si nejsme docela jisti, zda je skutečná, nebo se jedná o současný folklor, můžeme ji zkusit podrobit následujícímu testu. S největší pravděpodobností se jedná o současnou pověst, pokud:

¹ PETER JANEČEK. *Černá sanitka a jiné děsivé příběhy: současné pověsti a fámy v České republice*. Vyd. 1. Praha: Plot, 2006. ISBN 9788086523743.

²Tamtéž

1) „Aktér příběhu je definován velmi vágně - kamarád kamaráda, známý známého, tetička kamarádova spolužáka ze základní školy apod. Popřípadě je, jako zdroj informací uvedeno neurčité bylo to v novinách, viděl jsem to v televizi v nějakém dokumentu atd.

2) Vypravěč neopomene zdůraznit, že je daný příběh skutečný (obvykle na začátku nebo na konci).

3) Historika obsahuje varování, poučení nebo moralitu. Hrdina, který poruší nějaké pravidlo, je vždy v příběhu potrestán.

4) Příběh má v samotném závěru výraznou pointu, podobně jako anekdota. Díky ní se posluchač dozví něco, co předtím nevěděl (v kufříku byl ukrytý vražedný nástroj, vrah byl celou dobu schovaný v místnosti, v banánovníku byli ukrytí jedovatí pavouci).“³

Moderní společnost ráda samu sebe považuje za racionální. Málokdo by dnes již skutečně věřil na pověsti o strašidelných mlýnech, kde žijí čerti, o bílých paních na pustých hradech či pannách zakletých v jabloň. Ukázkou toho, že folklor je stále živou a žitou záležitostí, je právě současná pověst, která si stále udržuje tradiční funkce folkloru, přičemž slovo pověst posunuje dál, společně s tím, jak se vyvíjí naše společnost. Funkcí folkloru je totiž přenášet stabilní témata a názory spoluvytvářející systém morálních, etických, estetických aj. hodnot dané společnosti. V tom se funkce moderního folkloru nijak nemění. Už nám však neříkají, že nemáme chodit do tmavého lesa, protože nás tam může sežrat vlk, ale varují nás před maniakálními vrahy, nebezpečnými potravinami, přistěhovalci, či známými na jednu noc. Kromě této veskrze naučné funkce má však tento žánr také funkci zcela prozaickou – zábavu. Pověsti mohou být legrační, či strašidelné, mít formu humorného vyprávění o trapasu kamaráda jednoho kamaráda, být prezentovány jako „veselá historika z natáčení“, mají poděsit večer u táboráku, či jen zaplnit konverzaci s kamarády v hospodě. Přesto se ale badatelé domnívají, že každá tato pověst má i onu funkci moralizující a poučnou.

Jedním z problémů současného folkloru je však jeho poměrně zřejmá provázanost s euro-americkým světem. Většina reálií je totiž skutečně z tohoto civilizačního okruhu.

---

³PETR JANEČEK. *Černá sanitka a jiné děsivé příběhy: současné pověsti a fámy v České republice*. Vyd. 1. Praha: Plot, 2006. ISBN 9788086523743.

Motivy, které v syžetech nacházíme, jsou pochopitelné jen pro příslušníka této skupiny, případně člověka dobře s touto kulturou obeznámeného. Nicméně dnešní Ulánbátar, přes všechna specifika, která má, je klasické velké město, které se snaží být v západním stylu, mladí lidé sledují stejné pořady na internetu a v televizi jako jejich evropští nebo američtí vrstevníci, nosí stejné oblečení a jsou ovlivněni stejnou popkulturou, která se však organicky mísí s lokálními asijskými vlivy.

3.2.Šíření současných pověstí

Jak již bylo naznačeno, současná pověst má mnohá specifika, která ji vyčleňují z korpusu tradičního folkloru. Jedním z oněch specifíků je i způsob jejího šíření, který je přímo závislý na moderním světě a jeho komunikačních technologiích.

Na rozdíl od tradičního folkloru, který je tradován výhradně orálně, je pro současnou pověst typický (kromě samozřejmě stále používaného orálního přenosu) i mediální přenos, především pomocí internetu, televize a tištěných médií, spojený s recepcí jejich tematiky a motiviky populární kulturou.

Pro to, aby se mohla současná pověst šířit je tedy potřeba spojení s okolním světem – nejlepšími pomocníky jsou internet a televize, které nám dokáží zprostředkovat vjemy i z velice vzdálených končin. Díky tomuto „zmenšení světa“ se mohou pak stejné pověsti objevovat ve Spojených státech, České republice, Rumunsku nebo Mongolsku, přičemž se od sebe mohou lišit jen v detailech.

3.3. Typologie současných pověstí

Aby bylo možné současnou pověst analyzovat, je nejprve nutné vytvořit typologii. Současné pověsti se dají dělit podle dvou kritérií – podle tématu a podle typu.

Klasifikaci podle tématu sepsal ve své knize *Encyclopedia of Urban Legends* slavný americký folklorista a odborník na současnou pověst Jan Harold Brunvand. Brunvand rozdělil současnou pověst podle těchto témat:

1. Pověsti o automobilech
  - Duchářské příběhy
  - Dopravní neštěstí
  - Příběhy o nehodách
  - Automobilové hororové příběhy
  - Příběhy o levných autech
  - Flirt a nahota zahrnující auta
  - Technická neschopnost
  - Automobilová sabotáž nebo zločin

2. Pověsti o zvířatech
  - Zvířecí katastrofy
  - Zvířecí paraziti a zamoření
  - Věrní hlídací psi

3. Hororové pověsti
  - Příběhy o hlídání dětí
  - Lékařské příběhy
  - Ostatní hororové příběhy

4. Pověsti o nehodách
  - Příběhy o příšerných nehodách
  - Příběhy o zábavných nehodách

5. Pověsti o sexu a skandálech
  - Příběhy o afrodisiakách
  - Příběhy o antikoncepci
  - Příběhy o sexuální výchově
  - Příběhy o sexuálních skandálech
  - Ostatní příběhy o sexu

6. Kriminální pověsti
  - Příběhy o loupežích
  - Příběhy o krutostech a únosech

- Příběhy o drogové kriminalitě
7. Pověsti o byznysu a profesích
    - Příběhy o společnostech a byznysu
    - Příběhy o telefonech
    - Příběhy o ostatní technologii
    - Počítačový folklor
    - Příběhy o profesích a obchodu
  8. Pověsti o vládách
    - Příběhy o neefektivnosti vlády
    - Konspirace
    - Věda versus náboženství
    - Pověsti o armádě a válečné době
    - Příběhy o různých vládách
  9. Pověsti a fámy o celebritách
    - Pověsti o celebritách
    - Pověsti o hudebnících
  10. Akademické pověsti
    - Příběhy o fakultách a výzkumu
    - Příběhy o studentech
    - Modrá kniha a další příběhy o zkouškách⁴

Chceme-li klasifikovat současnou pověst podle typu, můžeme sáhnout po typologii folkloristy Davida Buchana, který tento žánr rozdělil do šesti základních kategorií:

1. Příběhy, kde je hlavní „šťastná náhoda“

Tyto příběhy ukazují, jak dokáže být osud laskavý

---

⁴ BRUNVAND, JAN HAROLD a ARTWORK BY RANDY HICKMAN. *Encyclopedia of urban legends*. New York: W. W. Norton & Company, 2002. ISBN 0393323587.

2. Příběhy, kde jsou hlavní „veselé události“

Tyto příběhy jsou satirické a vyjadřují skrze smích náš vlastní pocit bezmoci a nejistoty vytvořený odosobněnými místy a institucemi (např. obchodní centra)

3. „Hrůzostrašné“ příběhy

Tyto příběhy se týkají současného strachu ze skrytého násilí v moderní společnosti. Ospravedlňují náš strach a pomáhají nám ho interpretovat.

4. „Nešťastné“ příběhy

Tyto příběhy zdůrazňují úlohu osudu.

5. „Neobvyklé“ příběhy

Tyto příběhy v sobě mají nadpřirozené jevy, ale jsou zasazené v současných kulisách, čímž potvrzují existenci nadpřirozena.

6. Příběhy tradované v určité sociální skupině

Tyto příběhy jsou tradované ve specifických skupinách, jakou jsou například studenti, vojáci, uživatelé kontaktních čoček atd.⁵

3.4. Výzkum současných pověstí

Výzkum zaměřující se na současnou pověst patří k nejmladším v celé folkloristice. Trvalo poměrně dlouho, než se folkloristika zbavila tendence folklor umisťovat pouze do rurálního prostředí a zaměřila se i na výzkum prostředí urbánního.

Za předchůdce skutečně vědeckého přístupu k současným pověstem můžeme považovat práci novinářů, kteří si již na začátku 20. století všímali různých bizarních a fantastických příběhů, které se s podezřelou frekvencí ocitaly na stránkách novin a svou celkovou nevěrohodností nastolovaly otázku o své pravdivosti. Tento trend, ve kterém se žurnalisté snažili demaskovat pověsti a dokázat, že se jedná o pouhé fámy, vyvrcholil v díle

---

⁵ BUCHAN, David. *The modern legend*. In *Language, culture and tradition: Papers on language and folklore presented at the annual conference of the British Sociological Association*, edited by A. E. Green and J. D. A. Widdowson. The Centre for English Tradition and Language, University of Sheffield. 1978

amerického žurnalisty Alexandra Woollcotta, který k označení tohoto typu textů zřejmě jako první užil termín současná pověst (contemporary legend).

Další rozvoj studia tohoto žánru přichází až ve 30. letech 20. století a to zejména s francouzským sociologickým výzkumem *faits divers*, tj. senzačních zpráv otiskovaných v novinových rubrikách typu černá kronika, zahájený již v 80. letech 19. století, a s německojazyčným výzkumem *Zeitungssagen* (novinových pověstí).

Za zásadní metu ve výzkumu současné pověsti jako samostatného folklorního žánru můžeme považovat dvě studie publikované za druhé světové války. V roce 1942 se v lokálním kalifornském folkloristickém periodiku objevuje první komparativní studie pověsti o stopaři-fantomovi (mezinárodní typ Mizející stopařka/The Vanishing Hitchhiker), srovnávající 79 zaznamenaných variant této pověsti. Další stěžejní studií je přelomová psychoanalytická studie Marie Bonapartové o „mýtu“ o mrtvole v automobilu z roku 1941.

Skutečného folkloristického výzkumu se současné pověsti dočkaly na přelomu 50. a 60. let 20. století, kdy se začalo objevovat větší množství studií na toto téma. Zájem o současné pověsti projevila i Mezinárodní společnost pro výzkum lidových vyprávění (The International Society for Folk narrative Research) a iniciovala tři zasedání věnované přímo současné pověsti (1962 Antverpy, 1963 Budapešť, 1966 Liblice) a odstartovala tak výrazný zájem o mezinárodní studium, klasifikaci a katalogizaci pověsti nejen v Evropě, ale i ve Spojených státech amerických.

Tento zájem bohužel dlouhodobě nevydržel a již na konci šedesátých let se studium současné pověsti opět odsunulo na okraj zájmu vědecké obce.

Další popularizační vlna přichází až v 80. letech a to zejména díky knize amerického folkloristy Jana Harolda Brunvanda *The Vanishing Hitchhiker: American Urban Legends and Their Meanings* (Brunvand 1981), sumarizující dosavadní výsledky anglosaského studia tohoto fenoménu. Tato kniha i následné sloupky, které Brunvand publikoval, vedly k rozšíření zájmu o současnou pověst.

Od té doby byly vědecké studie i více či méně popularizační knihy na téma současné pověsti vydané v mnoha zemích světa.

4. Praktická část - výzkum

Po teoretické části, ve které jsem se věnovala výkladu současné pověsti z čistě teoretické roviny, navazuji nyní částí praktickou, která je výsledkem mého vlastního terénního výzkumu. Na následujících stránkách uvádím osobně sebrané pověsti, doplněné o starší sběry. K těmto sběrům taktéž připojuji částečně vlastní a částečně z literatury převzatou interpretaci.

4.1. Metodologie a informátoři

V této kapitole se zmíním o metodologii mého terénního výzkumu.

V Ulánbátaru jsem pobývala v rámci studijního pobytu tři a půl měsíce. Vzhledem k tomu, že to byl můj první dlouhodobý pobyt na území Mongolska, bylo nejprve nutné vytvořit si v zemi síť kontaktů, známých a přátel. K tomu mi dopomáhaly i kontakty na lidi, které jsem získala už v Praze. Za všechny jmenujme Alenu Bežiakovou, která funguje v Ulánbátaru jako „československá“ spojka, a která pomáhá všem nově přibylým do města. Do této kategorie budu také řadit rodinné příslušníky mých dvou mongolských spolužaček Narantuyaay Dashbayer a Munkhtuyaay Unurjargal.

Dalším významným místem k příležitosti získávat kontakty, byla bezesporu škola a jí organizované akce. Ve škole bylo možno se seznámit s lidmi, kteří se již v hlavním městě dlouhodoběji pohybovali a znali některé místní obyvatele. Přes ně bylo možné se účastnit a získat kontakty na různých soukromých i veřejných akcích.

Vzhledem k tomu, že tato práce pojednává o současném folkloru, který se šíří často prostřednictvím internetu, nacházela jsem informátory i na sociálních sítích. Ve facebookové skupině *Mongolian expats group – Expats in Mongolia* se aktivně vyjadřuje několik desítek lidí, kteří náleží k expatské (osoby pocházející ze zahraničí, většinou z Evropy nebo ze Spojených států, kteří dlouhodobě žijí a pracují na území cizího státu) komunitě, ale najdeme zde i množství Mongolů. Na této stránce jsem našla osoby, které byly velice ochotné spolupracovat a poskytly mi mnoho zajímavého materiálu.

Posledním zásadním prostorem, kde bylo lze střetnout potenciální informátory, byla studentská kolej. Převážná většina studentů, kteří navštěvovali kurzy mongolštiny pro cizince, žila právě na této koleji, a to i ti, kteří studovali v jiné třídě a s kterými se člověk nedostal ve škole do styku. Jeden polský kolega, který s námi na koleji bydlel, se v době našeho pobytu

stal lektorem anglického jazyka na MUISu a svým žákům zadal za domácí úlohu promyslet a vyprávět konkrétní historku, která by se dala klasifikovat jako současná pověst. I z těchto domácích úloh jsem čerpala svůj materiál.

Za mou první snahu o sběr materiálu se dá považovat výzva, kterou jsem umístila na již zmiňovanou skupinu na facebooku. Na tento příspěvek jsem dostala velké množství odpovědí a to zejména od mongolských členů této skupiny. Pokud mi odpověděl expat, brala jsem to na zřetel pouze tehdy, když jsem se ujistila, že v Mongolsku žije již dlouho. Výhoda, kterou spatřuji ve sběru materiálu prostřednictvím sociálních sítí, je ta, že osloví osoby, které jsou spojeny s globalizovaným světem. Facebook je v Mongolsku populární, ale používají ho pouze ti, kteří žijí víceméně urbánním způsobem života. Tito lidé mají také návaznost na současný folklor a je pravděpodobné, že se někdy setkali se současnými pověstmi šířenými pomocí internetu. Jazykem této facebookové stránky je angličtina, proto sběr materiálu probíhal anglicky.

Dalším významným informátorem byl mladý muž jménem Purevnyam Munkhbaatar, který se se mnou spojil právě na základě mé výzvy na facebooku. Purevnyam studoval sedm let v Olomouci a mluvil velice dobrou češtinou. Purevnyam mi pomáhal s překlady a některými rozhovory, a protože se sám zajímal o strašidelné historky, byl mi velice nápomocen při sběru syžetu s hororovou tematikou, která byla jeho doménou. Taktéž mě upozornil na jednu knihu, která se posléze stala důležitou při vytváření této práce.

Podobně zásadní osobou při mém sběru byl Bilgun, další mladý muž s návazností na Česko. Bilgun studoval tři roky ve Zlíně, česky již hovořil s obtížemi, takže jazykem naší komunikace byl mix češtiny, angličtiny a mongolštiny. Bilgun taktéž znal množství příběhů a velice mi se sběrem pomohl.

Jak jsem již zmínila, část sebraných příběhů pochází z domácích úloh studentů Mongolské státní univerzity. Téma evidentně studenty zaujalo, neboť mi onen polský kolega posílal přes internet různé historky sesbírané od studentů i dlouho poté, co jsem se již navrátila zpátky do České republiky.

Ačkoli jsem se zaměřovala na folklor urbánní, podařilo se mi sebrat i dvě pověsti z venkova. To bylo možné díky pozvání naší spolužačky Narantuyaay Dashbayar, s kterou jsme jeli na venkov za její rodinou. Strýc Narantuyaay se živil jako profesionální řidič a byl mi schopen říci dvě pověsti, které jsou v této práci uvedeny v kapitole o pověstech zahrnujících automobily.

4.2. Témata současných pověstí v Mongolsku

Mongolské současné pověsti mají svá specifika, která jsou přímo vázána na historický vývoj, etnickou identitu, nacionalismus a náboženství, to vše doplněno prvky z tradičního folkloru a lidové religiozity. Tradiční folklor, lidová religiozita a obecně tradice, zvyky a obyčeje jsou v Mongolsku stále hluboce zakořeněny a to včetně hlavního města Ulánbátaru. Zejména po pádu komunistického režimu, který se k religiozitě a jakémukoli praktikování víry stavěl velmi nepřátelsky (ostatně jako ve všech socialistických zemích), zažilo Mongolsko velkou vlnu zájmu o obnovu a znovunalezení těchto tradic.

Mongolové mají svůj specifický pohled na svět. Mongolská kosmologie je založena na animismu, který předpokládá, že vše na tomto světě je živé, dynamické a má duši. Během staletí byl tento pohled modifikován mnohými vlivy, z nichž nejzřetelnější je buddhismus. Základní koncept nomádské víry vypadá takto: otec, mužský princip se nazývá *Tenger* (nebe) a matka, ženský princip *O'tgon Delhii* (země). Jejich potomkem je třetí element, kterým je lidstvo. Ani jeden element nemůže existovat bez ostatních dvou. Všichni mají svůj jazyk, ale dohromady sdílí společný jazyk, kterým jsou symboly a osudová znamení (omen). *Tenger* a *O'tgon Delhii* jsou v nepřetržitém dialogu s lidstvem. Tento kontakt zajišťuje šaman nebo lama. Otec nebe a matka země mohou dávat lidem štěstí, zdraví, spokojenost, ale i negativa jako bolest, nemoci, strach a smrt. Nic se ale neděje náhodou, takováto událost je vždy předcházena znamením, které lidé mohou reflektovat a k blížícím událostem se tak náležitě postavit. Je tedy důležité znát tato znamení a vědět, jak s nimi pracovat. Jde o kolektivně sdílené interpretace jednotlivých znamení.⁶

Další důležitou kategorií této víry jsou různí duchové, démoni a přízraky. Ti se pohybují po zemském povrchu a mají mnoho podob, například: *chotgor*, *otsoor*, *ongon*, *burkhan* nebo *gazriin Ezen*. Mongolové mají obecně mnohem propracovanější systém těchto nadpřirozených jevů než jak je běžné u nás. Například *chotgorové* – o kterých bude řeč i v nasbíraných pověstech – jsou všeobecně považováni za zlé přízraky, které přinášejí neštěstí, nemoci a smůlu. Někteří *chotgorové* jsou duchové lidí, kteří zemřeli, ale z nějakého důvodu se nedostali do podsvětí.⁷ Další duchové mohou být neutrální síly existující v přírodě, které mohou lidem pomáhat, ale i škodit – záleží na tom, jak se k nim člověk chová. *Otsoor* a *ongon* jsou považováni za duchy předků, kteří jsou velmi důležitými pomocníky. *Burkhani*

⁶ OBERFALZEROVÁ, Alena. *Metaphors and Nomads*. Prague: Triton, 2006. ISBN 80-7254-849-2.

⁷ SOLOVYOVA, Alevtina. *Chötgöriin Yaria in the Twentieth Century: Mongolian Demonological Beliefs and Mass Culture in the Age of Globalisation*. 2015.

jsou velice silní duchové a většinou nemohou být ovládnuti šamany. *Gazriin ezeni* jsou duchové nějakého konkrétního místa – hory, kamene, stromu, řeky atd.⁸

V Mongolsku je tato víra společně s buddhismem (který ji však podle mého jen organicky doplňuje) stále velice rozšířena. Dnes můžeme sledovat jakousi „renesanci“ zájmu o věci víry, které po desetiletí trpěly pod komunistickým režimem, který se snažil v rámci „správné sovětské ideologie“ jakoukoli víru vymýtit. Výsledkem této snahy bylo zničení více než 1 250 klášterů a chrámů a perzekuce buddhistických mnichů. Některé údaje uvádějí, že z 100 000 lamů zůstalo do 70. let naživu pouze 2000 mužů. Někteří lamové byli popraveni, někteří se museli vzdát své mnišské dráhy a oženit se, někteří byli posláni do gulagů a někteří byli nuceni stát se členy vznikajících JZD a pracovat jako pastevci dobytka.⁹ Toto vše znamenalo, že buddhistická tradice v Mongolsku do značné míry přišla o svou kontinuitu. Po revoluci v roce 1990 a demokratizaci Mongolska začal opět stoupat zájem o buddhismus a víru obecně. Začaly se obnovovat kláštery a učit nová generace mnichů. Toto však bylo značně stíženo právě již naznačenou ztrátou kontinuity.

Stejně jako buddhismu, nastal po revoluci i rozvoj šamanismu. Dodnes je zcela běžné, a to i v Ulánbátaru, že rodiny mají svého šamana, ke kterému chodí pro radu a pomoc. Poslední dobou se ale s šamany takzvaně „roztrhl pytel“ a nadání v sobě nalézají takřka každý druhý, neboť se jedná o výnosný byznys.

Zaměříme-li se na Ulánbátar, zjistíme několik zajímavých faktů. Ačkoli se jeví jako moderní asijská metropole, jeho obyvatelé jsou často lidé z venkova, kteří se do města nastěhovali nedávno, a kteří si s sebou přinášejí i tradiční víru a kosmologii. Jen málo rodin skutečně dlouhodobě žije v hlavním městě – nebývá to více jak dvě nebo tři generace. Je důležité si uvědomit, že rozvoj Ulánbátaru přichází až po druhé světové válce, kdy se začínají budovat rozsáhlé komplexy bytových domů a administrativních budov v sovětském stylu. Předtím fungoval Ulánbátar (dřívější název Urga) zejména jako náboženské centrum země a byl obýván převážně mnichy.

Život ve městě je rozhodně odlišný od života na venkově. Městský člověk je více konfrontován s globálním světem a globální kulturou, je ovlivňován jevy, které přináší život v místě s hustou koncentrací lidí. Snadněji se dostává a seznamuje s novými myšlenkami a pohledy na svět. Realita života v Ulánbátaru je tedy zajímavou synkrezí veskrze moderního přístupu a hluboce zakořeněné tradiční představy o světě.

---

⁸OBERFALZEROVÁ, Alena. *Metaphors and Nomads*. Prague: Triton, 2006. ISBN 80-7254-849-2.

⁹SRBA, Ondřej a Michal SCHWARZ. *Dějiny Mongolska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-331-0.

V současnosti je v Mongolsku na vzestupu globální popkultura přicházející zejména ze Spojených států amerických či Evropy. Specifikem je značný vliv Jižní Koreje a Japonska, což se odráží nejenom v popkultuře (K-pop, J-pop), ale i v současných pověstech (např.: duchové na sebe berou podobu postav z japonských hororů atd.).

Další zajímavou kapitolou, která je mongolským specifikem, je často vyhrocená nenávist vůči Číně, která dostává formu anti-čínských fám a příběhů. Mongolové obviňují Číňany ze všech představitelných zločinů a nekalých praktik. Domnívají se, že Čína se snaží o jejich destabilizaci a případně i vymření, k čemuž se neštítí použít těch nejhorších způsobů. Nalezení tohoto nepřítele jen podněcuje v současnosti nebezpečně bující nacionalismus.

Na následujících řádcích budou uvedeny syžety pověstí, které jsem nasbírala při svém terénním výzkumu, nebo které již přede mnou zaznamenal Franck Billé, Dionizjusz Czubala a Alevtina Solovyova.

Budeme-li pracovat s Brunvandovou typologií, pak musíme konstatovat, že největší počet legend, které jsou v Mongolsku zaznamenány, pojednává o automobilech.

Další velice obsáhlou kategorií jsou strašidelné pověsti, pověsti o politice a vládě, pověsti z akademického prostředí a pověsti o Číňanech. Zajímavou kategorií jsou pověsti, které se váží ke starému ulánbátarskému opuštěnému hřbitovu Dalan Davhar.

Posledním typem, který ve své práci uvádím, jsou pověsti o zdraví a špatném ovzduší, které v Ulánbátaru panuje.

Pro autentičnost vyprávění nechávám pověsti v hovorovém jazyce.

4.2.1. Duchařské pověsti

Častou lokalitou, kde se vyskytují různé přízraky a démoni, jsou opuštěné nebo odlehlé domy, hřbitovy či málo používané silnice. Není však výjimkou, když se duchové objevují i na používaných a zalidněných místech jako jsou hlavní ulánbátarské mosty.

1. Na kraji Ulánbátaru je jedna nemocnice. A vedle ní jsou tři prázdné domy, které kdysi sloužily jako márnice. V noci jsou odtamtud slyšet divné zvuky – někdo tam strašně křičí. Hned vedle je dům a v něm za divných okolností umřeli tři Rusové. Nikdo neví jak a proč. Jednou tam pozvali lamu, ať řekne, co s tím místem

je špatně. No a ten lama řekl, že je tam nějaký duch. Dlouho v tom domě nikdo nechtěl bydlet.

2. Před tou nemocnicí, co stojí vedle těch mární, jsou občas vidět malé holky, děti, jak si hrají. Ale jsou to duchové. Když v té nemocnici někdo umře, což se stává celkem často, tak občas ten jeho duch prostě neodejde pryč. Takhle tam loni umřel asi dvanáctiletý kluk na rakovinu. Doktorka se dušuje, že tak jednou za 2 měsíce chodí po chodbách a klepe jí na dveře. A když otevře, tak tam nikdo není. Taky na parkovišti se z ničeho nic začnou v noci rozsvěcet světa aut a tak podobně. To prý říkal vrátný.

3. Na Zaisanu je jeden takový dům, ve kterém dřív sídlili vojáci. Byl tam i jeden mladý voják a ten dostal za něco trest, takže mu nedávali najíst. Jenže ten voják měl samozřejmě hlad a chtěl ukrást chleba, ale při tom nějakou nešťastnou náhodou umřel. Teď tam prý chodí po chodbách, vždycky otevře dveře...a zmizí.

4. U Gandanu se prý zjevuje muž, který tam kdysi umřel hladu. Stojí tam a volá na lidi jejich jménem. Když se někdo otočí, tak mu ten duch vlepí facku. Ale facka od takového zjevení je něco moc špatného. Znamená to, že umřeš nebo se něco zlého stane tvým blízkým.

Následující pověst jsem zachytila v několika verzích. Vždy se jedná o ten samý dům, liší se jen události, které se v něm měly údajně odehrát. Onen dům stojí vedle budovy Mongolského národního cirkusu a je opuštěný a nedostavěný.

5. Vedle cirkusu je už dlouhá léta opuštěný rozestavěný dům. Nikdo ho ale nechce dostavět. Prý tam zemřela už spousta bezdomovců a došlo tam k řadě znásilnění a zabití mladých holek.

6. Vedle cirkusu je opuštěný dům, který postavili Rusové. Před pár lety vyhořel kvůli špatné elektroinstalaci a prý tam uhořelo hodně lidí. Od té doby tam straší. Malé děti tam chodí a dokazují si tím navzájem odvalu.

7. *Slyšel jsem, že v tom opuštěném domě u cirkusu řádila skupina nějakých úchylů. Chodili tam a zabíjeli štěňata a kořata a vůbec. Prý je házeli proti stěně a tak.*

V následující variaci za vraždění zvířat můžou už zcela konkrétní osoby a to rockeři.

8. *Já slyšel, že se tam schází rockeři. Pijí alkohol, kouří, berou drogy a přitom zabijí štěňata, kořata, co jim přijde pod ruku. Prostě rockeři.*

V následující pověsti se vyskytuje jako hlavní motiv zfanatizování sektou. V tomto případě jde o tzv. Moonovu sektu, která vznikla v Koreji a je odnoží křesťanství.

Celý název této sekty je Federace Rodin za světový mír a sjednocení, nebo zkráceně Církev sjednocení. Zakladatelem Církve sjednocení je Severokorejec Yong Myung Moon (1920-2012), který měl v 16 letech vidění, v němž postupně mluvil s Bohem, Ježíšem, Muhammadem a Buddhou. Ježíš ho požádal, aby dokončil jeho poslání a potvrdil, že skrze Moona bude změněn svět. Základní kniha „moonistů“ se jmenuje „Božský princip“ a jedná se o Moonem vytvořený náboženský systém, který je založený na jeho interpretaci Bible. V roce 1954 založil v Soulu Asociaci svatého Ducha pro sjednocení světového křesťanstva – krátce Církev sjednocení. Od roku 1972 žil v USA.¹⁰

Základem víry je učení o vzniku dokonalého světa, které si přeje Bůh. Tento úkol připadl už biblickému Adamovi. Moon říká, že Adam jako první člověk, měl za úkol založit zde na Zemi dokonalou rodinu a stát se pravým rodičem lidstva. K tomu však nemohlo dojít, protože jeho manželka Eva měla ještě před manželstvím sexuální poměr s Luciferem v podobě hada. Proto Bůh seslal na svět tzv. druhého Adama – Ježíše. Bohužel byl ukřižován dříve, než se stačil oženit a založit příkladnou rodinu. A tak se Bůh vtělil potřetí – třetí Adam se měl narodit v Koreji někdy mezi roky 1917 a 1930, měl se oženit s dokonalou ženou, vytvořit s Bohem trojici a mít dokonalé děti, čímž bude založena boží rodová linie. Tímto Mesiášem se stal reverend Moon. Dokonalou ženou se mu stala jeho čtvrtá manželka, o 23 let mladší Han Hak-ča. Svatbu měli v roce 1960 a narodilo se jim 13 dětí.¹¹

Církev sjednocení funguje na principu oslovování lidí na místech s vysokou koncentrací osob. Většinou je těmto osloveným lidem nabídnuta účast na nějakém semináři,

---

¹⁰ JOHNOVÁ, Edita. *Nové směry v religiozitě současných Mongolů*. Praha, 2001. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

¹¹ MOONISTÉ - Církev sjednocení. In: *Školní časopis* [online]. 2005 [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: <http://www.gymhust.wz.cz/mooniste.htm>

či společné večeři. Moonisté používají tzv. „love bombing“ – bombardování láskou. Jakmile se s někým novým seznámí, začnou ho zahrnovat lichotkami a pozorností, což je velice efektivní zejména u mladých lidí, kteří se nacházejí v složité životní situaci (škola, rodina, partnerské vztahy) nebo jsou emočně nestabilní.¹²

9. U mostu Sansar je takový vysoký dům, z kterého skočila jedna holka. Ona totiž věřila té korejské Moonově sektě a myslela si, že po smrti přijde do ráje. A tak skočila. Ale nepřišla do ráje. Její duch tam totiž zůstal a doted' je občas vidět, jak skáče z toho domu. Pořád a pořád.

4.2.2. Pověsti ze školy a akademické půdy

Pověsti ze školy a akademické půdy jsou velice oblíbené a časté. Nemusejí být nutně plné démonů; často se jedná o humorné historky. Nicméně já jsem nasbírala pouze démonologická vyprávění, ke kterým přidávám ještě jednu pověst nasbíranou Alevtinou Solovyovou.

Následující pověst, situovanou na studentské koleje (velice oblíbené a časté místo současných pověstí), publikovala Alevtina Solovyova ve své práci *Chötgöriin Yaria in the Twentyfirst Century: Mongolian Demonological Beliefs and Mass Culture in the Age of Globalisation*.

10. V Myangan oyuutan bair je plno přízraků. Lidé, co tam bydleli, říkali, že je velice obtížné tam žít. Večer se všichni snaží zůstat na svých pokojích a moc nechodit pochodbách a schodištích. Když totiž jdete v noci pochodbách, cítíte jejich přítomnost a to je dost strašidelné. Něco černého na vás může zezadu skočita přilepit se vás. Musíte to shodit, jinak si vás to vezme, sebere vám to duši. Blízko koleje je totiž hřbitov, a proto je tu tolik přízraků. Chodí ze hřbitova.

Další příběhy jsou již z mých sběrů.

---

¹² MOONISTÉ - Církev sjednocení. In: *Školní časopis* [online]. 2005 [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: <http://www.gymhust.wz.cz/mooniste.htm>

11. Na koleji pro zahraniční studenty jsou kolem půlnoci slyšet kroky někoho na vysokých podpatcích. Ale když se jdete podívat, kdo to je, tak je chodba prázdná.

12. Na vysokoškolské koleji na Baga Toyoruu mají prokletou koupelnu. Ta kolej totiž byla původně nemocnice a v té místnosti, kde je dnes koupelna se dělaly pokusy na mrtvých lidech. Prostě se je pokoušeli oživit, udělat z nich jako zombie. Dneska do té koupelny nikdo v noci nechodí. Přes den jo, ale v noci nikdy.

13. Na naší střední škole se vyprávělo, že jedna holka tam spáchala sebevraždu, protože se nedostala na vysokou. A teď tam po nocích chodí, straší a křičí.

14. Na šesté budově MUISu (to je ta u Německé ambasády) se událo mnoho podivných úmrtí. Někdo spadl ze schodů, pár učitelů se oběsilo...V noci tam nikdo nechce být a všichni se snaží odtamtud odejít nejpozději do sedmé hodiny večer.

15. V Ulánbátaru je škola, která se jmenuje Mongolian – Russian joint school. V druhém patře prý straší duch japonské učitelky, co tam učila, a která se oběsila.

Duch japonské učitelky je podle mě inspirován japonskou popkulturou, která je v Mongolsku v současnosti velice populární. V dalších částech této práce se budu tímto tématem podrobněji zabývat.

4.2.3. Hřbitovy

Hřbitovy jsou snad tím nejklasičtějším místem, kde může docházet ke kontaktu s nadřirozenem a s různými přízraky.

Na území Ulánbátaru se nachází několik hřbitovů, které jsou dnes víceméně ve špatném stavu. Snaha o násilné implementování stylu pohřbívání, typického pro Rusko a euro-americkou kulturu, do kultury, která pohřbívání řeší naprosto jinak, samozřejmě nemohla dopadnout úspěšně.

Zatímco v evropské, ruské a americké tradici je zcela běžné svým mrtvým postavit hrob s pamětní deskou a tím je “zvěčnit”, mongolská tradice takto neuvažuje. Stejně tak je v “západní” tradici zvykem chodit na hroby svých předků či významných osobností, starat se o ně a upravovat je, k čemuž slouží i svátek Dušičky. V mongolské kultuře je naopak navštěvování hrobu tabuizováno. Mongolové jednou pohřbí svého zesnulého a nadále se o jeho tělesnou schránku nestarají. Ba naopak by bylo nedobré tělo rušit. Není tedy divu, že jsou ulánbátarské hřbitovy opuštěné, náhrobky rozbité a neupravené.

V této práci se zaměřím na dva hřbitovy. Na největší ulánbátarský hřbitov Dalan Davhar a na ruský hřbitov na okraji města, o kterém Alevtina Solovyova tvrdí, že o něm koluje nejvíce pověstí. Ve své práci také připomíná hřbitov, kam byly pohřbívány oběti komunistického teroru z řad buddhistických lamů, a které mají podle pověstí magické schopnosti.¹³

Ulánbátarský hřbitov Dalan Davhar (nebo také Sambalhu'ndev) byl založen roku 1950 a fungoval až do roku 1987, kdy byl oficiálně uzavřen. Nicméně se zde pohřbívalo až do roku 2000. Za svou existenci se zde uskutečnilo přes 250 000 pohřbů a dodnes zde nalezneme 150 000 více či méně poškozených náhrobků. Během více než 70 let svého fungování se hřbitov rozrostl na pozoruhodných 17 hektarů, což je zhruba 0,8% celkové rozlohy hlavního města Ulánbátaru.¹⁴

Hřbitov leží na severu města. Je obehnan vysokou zdí z tvárnice, která je jediným dělicím prvkem od obytné zástavby. V této části se nachází převážně jurtoviště a dřevěné domky chudších obyvatel hlavního města. Zeď je na několika místech probořená, a právě tudy se na hřbitov většinou vchází. U těchto otvorů ve zdi je největší koncentrace odpadků, mršin zvířat a různých kostí. Je pravděpodobné, že lidé žijící v bezprostřední blízkosti Dalan Davharu, sem hází odpadky a mrtvá zvířata. Kvůli hromadění odpadků i mršin se zde vyskytují smečky psů, které si ze hřbitova udělaly svůj domov.

Hřbitov je v současné době ve velmi špatném stavu. Náhrobky a pomníky jsou často poničeny, některé hroby jsou otevřené, nebo se rozdrolily kvůli vlivu počasí a vandalismu. Ze

---

¹³SOLOVYOVA, Alevtina. *Chötgöriin Yaria in the Twentyfirst Century: Mongolian Demonological Beliefs and Mass Culture in the Age of Globalisation*. 2015.

¹⁴Далан давхар-ыг Дургалын хүрээлэн болгох уу? In: *News.mn* [online]. 2013 [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: <http://www.news.mn/r/151880>

spousty náhrobků se již nedá vyčíst, kdo zde vlastně leží. Na některých místech lze vidět lidské ostatky v otevřených hrobech a ztrouchnivělých rakvích. Hroby jsou totiž velice mělké.

Za dobu, kterou jsem strávila na hřbitově, což byly zhruba dvě hodiny, tudy prošel pouze jeden člověk, který si přes zeď zkracoval cestu domů.

Poslední roky se uvažuje o revitalizaci alespoň části hřbitova, protože jeho stav je skutečně alarmující. Hygienické podmínky na hřbitově panující jsou v rozporu s jakýmkoli standarty a lidé žijící v bezprostředním okolí Dalan Davharu jsou těmito podmínkami ovlivňováni.¹⁵

Toto strašidelné místo se tak stalo ideálním prostředím pro tvorbu různých pověstí a historek. Za dobu mého výzkumu se mi podařilo posbírat pouze tři, ale věřím, že jich koluje mnohem více.

První je sice velice neurčitá, ale domnívám se, že její původ a vznik se dá velice snadno odvodit. Místům, jako je Dalan Davhar, se podobné příběhy přímo nabízí:

16. Na tom velkém hřbitově Dalan Davhar prý žijí kanibalové a různě mentálně narušení lidé.

Další pověst je variace na velice populární příběh. Při mém terénním výzkumu jsem ho slyšela celkem dvakrát. Jednou byl vykládán jako strašidelný příběh, podruhé jako anekdota.

17. O Dalan Davharu se vypráví taková historka. Prý se tam jednou procházel nějaký chlapík a potkal tam starého pána. Přišlo mu to divné, co tam ten stařík dělá. Tak se ho zeptal, jestli se tam nebojí. A pán mu odpověděl: „Jo, bál jsem se, když jsem byl ještě naživu!“

Tento příběh popsal ve své knize *Požíračka mrtvol a jiné příšerné historky* švédský folklorista Ulf Palmenfelt, který je odborně činný při univerzitě v Uppsale. Ten historku publikoval takto:

Jedna dívka měla pozdě večer projít přes hřbitov. Byla tma a ona se bála. Vtom se objevila nějaká stará paní a zeptala se jí, jestli by nemohly jít spolu. Paní vypadala mile a dívka se k ní

---

¹⁵ Далан давхар-ыг Дурсгалын хүрээлэн болгох уу? In: *News.mn* [online]. 2013 [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: <http://www.news.mn/r/151880>

s radostí přidala.

"Bojíš se chodit přes hřbitov, když je tma?" zeptala se ta paní.

"Ano," odpověděla dívka.

"Taky jsem mívala strach, když jsem ještě byla naživu," řekla na to ta stará paní.¹⁶

Na Dalan Davharu se potuluje velké množství psů, kteří se živí vším, co tam najdou. V době, kdy se hřbitov otevíral, nebyl pohřeb do země, jak již bylo zmíněno, v Mongolsku běžnou praxí. Stávalo se, že obyvatelé Ulánbátaru neměli peníze na koupi hrobového místa ani rakve, a proto svého zesnulého ukládali sice na hřbitov, ale mimo hrob. Nebožtík se dočkal řádného obřadu vedeného lamou, ale hrob byl mimo finanční možnosti pozůstalých. Dalan Davhar se proto plnil těmito mrtvolami, které nebyly řádně uloženy. Výsledkem byl nárůst počtu toulavých psů, kteří na hřbitově žili. Dokonce se říká, že v tehdejších dobách se silně nedoporučovalo se ke hřbitovu ani přiblížit, a když už tak s nějakou zbraní, protože smečky psů byly agresivní a útočily na lidi.¹⁷ Je možné, že následující pověst má základ v dobách, kdy byl Dalan Davhar aktivním pohřebištem ovládaným psy.

18. Na Dalan Davharu se zjevuje duch psa. Je tam totiž i spousta ostatků psů. Je to strašidelný přízrak velkého černého psa.

Alevtina Solovyova ve své práci uvádí tyto příběhy:

19. Nedaleko Ulánbátaru je místo, kam se pohřbívali lámové. Dávno, když byl veden boj proti náboženství, mnoho lámů bylo zabito. Ti, co byli v Ulánbátaru (předtím tam bylo mnoho buddhistických klášterů), byli pohřbíváni nedaleko města. Když projíždíte kolem, někteří lidé slyší zpěv a čtení tanter. Také slyší jejich zvonky. Teta mého kamaráda bydlí nedaleko a říká, že když tudy jdete pozdě v noci, můžete vidět spousty světél, slyšet hlasy a slabé sténání. To jsou lámové, jejichž smrt byl násilná a jejichž duše nenašly pokoje. Tak se z nich staly přízraky.

---

¹⁶ PALMENFELT, Ulf. *Požíračka mrtvol a jiné příšerné historky*. Ilustrovala Helena WILLIS. Praha: Albatros, 2005. Karneval. ISBN 80-00-01466-1.

¹⁷ STANJA, J., *Pohřební obřady Mongolů*. Praha 1998. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

20. *Jednoho dne si jedna žena stopla auto a chtěla jet na hřbitov. Když tam dojeli, tak vystoupila a řidič zůstal sám a čekal na ni. Dlouho se ale nevracela, tak ji šel hledat. A našel ji. Viděl ji, jak se ohýbá přes jeden hrob, zády k němu. Přišel k ní blíže a položil jí ruku na ramena. V ten moment se otočila, její rty a ruce byly celé od krve. Byl to přízrak.*

4.2.4. Pověsti o automobilech

Obecně se o Mongolsku dá říci, že pověsti spojené s automobily se těší veliké oblibě. Domnívám se, že za to může unikátní postavení dopravního prostředku v životě obyvatel této země. Mongolsko, jako velice rozlehlá země s minimální hustotou obyvatel, je závislé na dopravních prostředcích umožňujících překonávat extrémní vzdálenosti. Ať už se jedná o koně, auto nebo motorku, dopravní prostředky hrály v životě Mongolů důležitou roli v každé době.

Tuto mou teorii potvrzuje i výzkum polského folkloristy a etnologa Dionizjusze Czubaly, který se jako jeden z prvních (ne-li zcela první) výzkumem současné pověsti v Mongolsku zabíral. Czubala se v srpnu roku 1991 vypravil do čerstvě demokratického Mongolska na pozvání svého mongolského kolegy doktora Monhjargala, aby zde provedl výzkum na téma současné mongolské pověsti. Na rozdíl ode mě se nespécializoval pouze na urbánní prostředí, ale sbíral materiál i ve venkovských oblastech, například v okolí Mörönu. Czubala bohužel nehovořil mongolsky, a tak se celé jeho bádání odehrávalo v ruštině. Na jeho výpravách ho vždy doprovázel dr. Monhjargal, který rusky hovořil, a překládal mu z mongolštiny do ruštiny. I z důvodů jazykové bariéry byli informátoři zejména z okruhu přátel, známých a příbuzných dr. Monhjargala.

Dionizjusz Czubala byl v Mongolsku pouhý měsíc, ale za tu dobu dokázal zapsat některé zajímavé pověsti. Děлил je do pěti kategorií:

1. Pověsti, kde vystupují auta.
2. Politické pověsti
3. Pověsti o Almasech a jiných lidem podobných příšer
4. Pověsti o UFO
5. Ostatní

Právě pověsti, kde svou roli sehrávají auta, jsou nejpočetnější kategorií, kterou Czubala nasbíral. Jak jsem již nastínila, v Mongolsku je auto věcí přímo esenciální. Mongolsko je země velice rozlehlá a řídko osídlená, je proto nezbytné mít nějaký dopravní prostředek, který vás spojí s okolním světem. Ať už se jede na nákup, za prací nebo za prodejem. Dříve tuto funkci zajišťovali koně a karavany, ale s postupnou modernizací Mongolska a čím dál větší mírou globalizace, se místo koní začaly používat motorky a auta. Tyto dopravní prostředky jsou nejčastěji dováženy ze sousední Číny, Koreje nebo z Japonska. Velké množství mužů se živí jako profesionální řidiči a auto je tak jejich živobytím.

Nicméně silnice v Mongolsku jsou v hrozném stavu a trvá dlouhé hodiny, než řidič ujede delší vzdálenosti. Kvůli špatným cestám je nutné často opravovat auta nebo motorky, které se na silnici rozbijí. Krajina je navíc místy jednotvárná a je tedy v celku logické, že kombinace dlouhých vzdáleností, špatné kvality infrastruktury a jednolitě stepi svým způsobem útočí na psychiku řidiče. Je tedy možné, že tyto faktory vedou až k tomu, že se řidičům mohou zjevovat různé přeludy.

Vzhledem k tomu, že se mé sběry zaměřovaly zejména na prostředí Ulánbátaru, nabízím zde příběhy, které jsem zaznamenala v prostředí hlavního města. Typ následující pověsti je velice známý a slavný, ale z drtivé většiny se vyskytuje v rurálním prostředí a nikoli urbánním. Nicméně jsem při svém sběru tuto pověst slyšela lokalizovat na velice konkrétní místo v hlavním městě:

21. V Ulánbátaru na Altajské ulici prý stopuje mladá dívka. Nastoupí a řekne, že bydlí jen kousek odsud. Řidič s ní tedy jede, ale kousek od místa, kam chtěla dojet, najednou záhadně zmizí. Řidiči to ale nedá a přece jen dojede k místu, které dívka udala. Když zaklepe a celou historku vypoví, tak mu řeknou, že je dívka už nějakou dobu mrtvá.

Tato pověst je, jak jsem již naznačila, jednou z nejpůvodnějších a světově nejrozšířenějších. Mezi folkloristy má mezinárodní označení *The Vanishing Hitchhiker* (mizející stopař), známá je ale i pod označením *Phantom Hitchhiker* (stopař-fantom) nebo *Ghostly Hitchhiker* (přízračný stopař). Pověst je známá již od 40. let 20. století, nicméně v Mongolsku můžeme její rozšíření tušit až v pozdějších dobách. Americký folklorista Jan Harold Brunvand tvrdí, že pověst o mizející stopaře je typickým příkladem adaptability

tradičních pověstí na technické novinky. Motiv ducha zemřelého člověk, který se navrácí do světa živých, je jedním z nejklassičtějších folklorních motivů napříč kulturami.

Folklorista Louise C. Jones vidí v příběhu o mizející stopařce poměrně starý syžet, který je pouze doplněn novou technologií – automobilem. Původní příběhy jsou velice podobné – mladý muž svezí neznámou tajemnou dívku, aby se po jejím záhadném zmizení dozvěděl (nejčastěji od jejího otce), že je dotyčná už nějakou dobu mrtvá. V těchto starších vrstvách figurovaly místo automobilu jiné dopravní prostředky a to zejména kůň a vůz.

Klasický motiv mrtvé stopařky je doplněný o specifické asijské prvky. V Ulánbátaru se lze setkat s motivem mrtvých dívek-duchů, které se vyskytují na mostech. V podobných syžetech z jiných částí světa není běžné, aby se duchové stopařek objevovaly zrovna na mostech. Obliba situování duchů na most může být dána tím, že mosty v Ulánbátaru jsou monumentální a důležité stavby, které každý zná a jsou i jistou dominantou města. Další možnou interpretací může být v mongolské mentalitě zakořeněný strach ze ztráty pevné půdy pod nohama a s tím spojená nedůvěra k mostům a obecně stavbám takového typu, které překlenují vodu nebo nějaké propasti či podobné prostory. Mongolům jsou taková místa nepřijemná a neradi se na nich zdržují. Proto je možné, že na ně podvědomě umisťují nadpřirozené jevy.

Je také důležité udělat poznámku ke způsobu dopravy v Ulánbátaru. Kromě hromadné dopravy, která není příliš propracovaná a trpí mnohými nedostatky, je hlavním způsobem osobní přepravy ve městě vlastní automobil. Pokud člověk svým autem nedisponuje, případně ho z jakéhokoli důvodu zrovna nemá, má možnost využít buď oficiální, nebo neoficiální taxíky. Funkce oficiálních taxíků nepotřebuje dalšího komentáře, ale zastavme se u těch neoficiálních. Tyto taxi služby může poskytovat kdokoli, kdo má auto a chce si přivydělat. Princip je jednoduchý. Člověk, toužící po svezení, si stoupne na kraj silnice a zvedne ruku. Na toto znamení mu může jakýkoli kolem jedoucí řidič zastavit a za smlouvenou cenu ho odvést kamkoli si dotyčný přeje. Proto je v Ulánbátaru (a koneckonců v celém Mongolsku) běžné, že někdo stopuje. Možná i proto je motiv stopujících dívek tak oblíbený.

22. Na mostě Sansar se zjevuje dívka s dlouhými černými vlasy v bílých šatech a snaží se stopnout si auto. Ale je to duch. Jedna taky stojí na Arslantaj mostě.

23. Já slyšel o tom duchovi na Sansar mostě, že nechodí, ale vznáší se.
Někdy můžete jít po mostě a vidíte, jak se tam vznáší.

Domnívám se, že podoba tohoto ducha je inspirovaná Japonskem, jehož kultura (společně s Jižní Koreou) je v současnosti v Mongolsku na výsluní.

Typický japonský duch se nazývá *yūrei*. Podle tradiční japonské kosmologie má každý člověk duši, která se nazývá *reikon*. Když člověk zemře, jeho *reikon* odchází do očiště, kde čeká na provedení pohřebního rituálu, aby mohl pokračovat dále. Pokud však člověk zemře náhle či násilnou smrtí, nejsou správně provedeny všechny rituály, nebo je při pohřbu příliš mnoho emocí jako nenávist, zloba, touha po pomstě nebo i láska, jeho duše neodejde, ale přemění se na *yūrei*. *Yūrei* pak bloudí po světě, dokud nejsou dodatečně udělány potřebné rituály, či zažehnány všechny emoce.¹⁸

Tradičně se *yūrei* zobrazuje jako osoba v bílých šatech. Toto bílé odění vychází z tradičního bílého pohřebního kimona. *Yūrei* má dlouhé černé rozpuštěné rozčuchané vlasy. V japonské kultuře bylo zvykem, že ženy nosily za života své dlouhé vlasy pevně stažené. Při pohřbu je však tradiční pohřbívat ženy s rozpuštěnými vlasy. Dalším poznávacím znakem *yūrei* jsou paže bezvládně visící podél těla. *Yūrei* nemají nohy, takže to vytváří dojem, že se vznáší.¹⁹

Yūrei nebloudí po světě, ale jsou pevně přimknuty k určitému místu nebo osobě. Většinou se jedná o místo, kde byli zavražděni, kde zemřeli, nebo kde jsou pohřbeni. Pokud pronásledují nějakého člověka, jedná se většinou o jejich vraha nebo naopak o jejich milovanou osobu.²⁰

V evropské tradici se s duchy nesetkáváme zdaleka tak často jako v tradici japonské, potažmo asijské. V té je totiž mnohem běžnější, že člověk, který zemřel v hněvu a nespokojenosti, se vrací coby duch a škodí – často zcela náhodným lidem, kteří mají zrovna tu smůlu, že se mu dostali takzvaně „do rány“. Specifický typ *yūrei*, který právě takto škodí lidem, se nazývá *onryō*. Jedná se většinou o ženského ducha (i když se může jednat i o ducha - muže) a jeho nenávist k okolnímu světu pramení ze zlých věcí, které se mu staly za života.²¹

---

¹⁸ DAVISSON, Zack. *Yurei The Japanese Ghost*. Chin Music Pr, 2014. ISBN 9780988769342.

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Tamtéž

²¹ JORDAN, Brenda. *Yūrei: Tales of Female Ghost*. In: *Japanese Ghosts and Demons*. 2001. ISBN 9780807611265.

V případě výše popsané pověsti je podle mého názoru podobnost ulánbátarského ducha s japonským *yūrei* neoddiskutovatelná. Dívka má dlouhé černé vlasy a bílé šaty. Stejně jako v případě *yūrei* nechodí, ale vznáší se, protože nemá nohy.

Podobný obraz ducha zachytila ve své práci i Alevtina Solovyova. Její příběh zní takto:

24. Bylo to před pár měsíci. Moje sousedka Arjuna se chystala jít spát, pila čaj a dívala se z okna. Říkala, že najednou uviděla světlo, které zářilo zpoza auta. Co to mohlo asi být? Tak to pozorovala a za chvíli uviděla u toho auta mladou ženu. Měla na sobě zářivě bílé šaty a rozpuštěné vlasy jí vlály kolem obličeje. Nebylo jí vidět do obličeje, tak se na ní Arjuna dívala a snažila se zahlédnout její tvář. Kdo to byl? V takových podivných šatech, stojící venku v noci. Možná byla opilá, možná se rozešla s přítelem, a pak se trochu moc napila. V ten okamžik se dívka podívala na Arjunu. Ten pohled byl jak náraz. Dívka se na ní zle šklebila. A pak vzala své vlasy, které teď byly spleteny v cop, a zamotala je jako laso. Přitom se stále dívala Arjuně do očí. Arjuna byla vyděšená! Poté o tom mluvila každý den, byla bledá a hrozně nervozní. Začala se také hádat se svým přítelem. Nakonec z toho onemocněla a byla nemocná velmi dlouho. Nyní je jí lépe, chodí několikrát týdně do kláštera a její život se zase vrací do normálu.

I zde je zachycena dívka, jejímž základním atributem jsou bílé šaty a rozevláté vlasy. V evropské tradici, kde se, jak jsem již popsala výše, vyskytují tajemné dívčí přízraky v bílých šatech, se toto bílé odění často intrpretuje buď jako bílý pohřební rubáš nebo také jako barva nevinnosti a panenství. Dívky umírají mladé, v době přechodu od panenství k ženství, což je symbolizováno právě bílou barvou.²²

Další pověsti, které zahrnují automobily, nasbíral v rurálním prostředí Dionizjusz Czubala. Jeden z příběhů je pověst o obludném běžci:

25. Jeden řidič jel svým autem a někde ve stepi mu přestal fungovat motor. Začal na něm pracovat, což ho zaměstnalo na celý den. Když vše opravil a nastupoval do auta, uviděl muže s příšerným obličejem, jak se dívá skrz jeho

---

²²PETR JANEČEK. *Černá sanitka a jiné děsivé příběhy: současné pověsti a fámy v České republice*. Vyd. 1. Praha: Plot, 2006. ISBN 9788086523743.

okénko. Řidič se strašně vyděsil, šlápnul na plyn, a co nejrychleji odtamtud ujížděl. Ale ten hrůzostrašný muž běžel vedle auta a stále mu zíral do kabiny. Znam tohle místo, jmenuje se Mugumat. Ten řidič byl tak vystrašený, že když zahlédl před sebou světlo, okamžitě se k němu rozjel. Když vylézal z auta, byl strachy skoro v bezvědomí. Tamní lidé mu však řekli: „Uklidni se, nemusíš se ničeho bát, on tady vždycky pronásleduje auta.“ Žije tu tenhle rychlý muž a už tohle udělal mnohým. Doběhne k autu, ukáže svou tvář v okénku, a pak běží podél auta.

Další jsou o potkávání podivných lidí ve stepi:

26. Jeden řidič mi vyprávěl, že potkal ve stepi svlečenou dívku. Muž jel pomalu stepí, když v tom si všimnul nahé dívky, která běžela paralelně s jeho autem. Běžela tak nějakou dobu, až nakonec sáhla po klíče od dveří auta. Řidič si myslel, že chce nastoupit a tak zastavil. Vyšel ven a chtěl se té dívky zeptat, kam by chtěla vzít. Jenže ta dívka byla najednou pryč. Řidiči hlásí spousty podobných příhod. Tohle nebyl ojedinělý případ.

27. Jednou řidič jel stepí a před sebou uviděl dívku. Kráčela z opačného směru, než jel řidič. Zamávala na auto. Ve stepi, když zamáváš na auto, tak ti řidič zastaví, protože někdo může prostě potřebovat pomoc. Zastavil a dívka ho požádala, jestli by ji nesvezl. A on jí na to řekl: „Ale vždyť jdeš na opačnou stranu,“ a odjel. Najednou se mu udělalo špatně, a tak vystoupil z auta. Ale ona byla pryč. Měla na sobě červené šaty a on červenou košili. Udělalo se mu tak špatně, že když se dostal do města, tak skončil v nemocnici.

28. Dvě nákladní auta jela napříč stepí. Na noc se řidiči dostali až k řece Selenge, kde byl nedaleko přívoz. Rozhodli se, že tam přespí. Když tam tak stáli, malé tříměsíční dítě, které tam měla jedna z cestujících žen, se dalo do strašlivého pláče. Matka se ho snažila utiřit, otec se ho snažil utiřit, nic nepomáhalo. Tak šli na noc do auta. V ten okamžik se u boku auta zjevila dívka v červených šatech. Jen tam stála a zírala na ně dovnitř, neřekla ani slovo. Byli úplně k smrti vyděšení. Nyní se všichni toho místa bojí. Dokonce se i stanoviště přívozu přestěhovalo. Všichni se bojí tak, že už tudy vůbec nikdo nejezdí.

29. *V mém ajmaku se tvrdilo, že jednou jeden řidič potkal na cestě někoho velice ošklivého. A když dorazil do města, tak se stalo, že zastavil svoje auto u řeky, vylezl ven a začal tancovat. Prostě se z toho setkání zbláznil. Tak ho vzali do nemocnice.*

30. *Jednou jeden řidič jel autem a stala se mu podivná věc. Přišel k němu chlápek a ten se proměnil ve psa. Když se tahle historka rozšířila, nikdo nechtěl těmi místy jezdit. Někteří dodnes říkají: jenom kvůli nějakému zbabělci teď musíme plýtvat kvart benzínu. Víte, řidiči změnili trasu a nikdo už tudy nechodí. To místo je asi 200 kilometrů od Ulánbátaru. Víím, kde to je.*

Jeden profesionální řidič na mou otázku, zda někdy viděl nějaký přízrak, jak jej popisuje Czubala, odpověděl, že řidiči si vždy na dlouhých cestách pouštějí hudbu a tím předcházejí tomu, aby je takovýto duch obtěžoval. Je pravdou, že každý řidič má v autě puštěnou hudbu, protože mu to alespoň trochu pomáhá „nezbláznit se“, když musí ujet dlouhé vzdálenosti.

Tento řidič mě také seznámil s pověstmi, které zná on.

31. *Říká se, že když člověk jede dlouho a sám, může se stát, že se mu najednou z ničeho nic objeví na sedadle spolujezdce neznámá cizí žena. Je důležité si jí vůbec nevšímat, nemluvit s ní a nebát se jí. To vám pak nic neudělá a po nějaké době sama zmizí.*

Toto interpretuji jako ukázkou toho, do jakého psychického stavu se můžete dostat, když jedete sami dlouhé hodiny jednotvárnou a pustou stepí. Domnívám se, že je vcelku přirozené, že se při takovéto aktivitě mohou objevit různé halucinace a vidiny.

32. *Mému bratrovi se stalo, že jel se svými dvěma dcerkami autem a uprostřed silnice stál takový podivný muž, kterému nebylo vidět do obličeje. Nejprve ho ani neviděl, ale upozornily ho na něj jeho dcery. Když bratr vystoupil a šel se zeptat, jestli je v pořádku, zjistil, že ten muž nemá žádný obličej. Rychle zase nastoupil do auta a odjel pryč.*

Czubala do své kategorie pověstí o automobilech zahrnuje taktéž příběhy, kde se vyskytují různá uřknutí:

33. Jednou jel řidič skrze step a uviděl u cesty starou paní. Ale nezastavil, protože jednu mladou ženu už v autě měl. Když dorazili do vesnice, začalo toho řidiče bolet břicho. Břicho bolelo víc a víc, až nakonec zavolali doktora. Doktor po vyšetření řekl, že důvod bolení se stal dnes a že jen řidič ví, proč tomu tak je. Řidič si okamžitě uvědomil, čím to je a požádal, aby ho vzali na to místo, kde uviděl tu ženu. Došel k ní a požádal ji o odpuštění. Když mu odpustila, začal se muž najednou cítit mnohem lépe a za nějakou dobu bolest pominula úplně.

Poslední zde zmíněná pověst má v sobě nezpochybnitelné morální ponaučení. Když se člověk ocitne ve stepi v nějaké obtížné situaci, je většinou odkázán na ochotu náhodných lidí, které potká, a kteří se mu rozhodnou pomoci. Protože se do takovéto situace může dostat kdokoli, je vždy dobré pomoci, protože nikdy nevíte, kdy budete pomoc potřebovat vy.

4.2.5. Pověsti o Číňanech

V současné době jsou mongolsko-čínské vztahy velice napjaté a v mongolské společnosti panují silné antipatie k těmto sousedům. Jedním z důvodů je pravděpodobně historická zkušenost, kterou Mongolové s Čínou mají. Od 17. století bylo Mongolsko pod nadvládou Číny a k vyhlášení nezávislosti (které se týkalo pouze Vnějšího Mongolska) došlo až roku 1911. Nicméně již o osm let později, v roce 1919 bylo Vnější Mongolsko opět ovládnuto Čínou. Tentokrát její nadvláda netrvala dlouho a s pomocí Sovětského svazu, který výrazně pomohl v bojích o samostatnost, se znovuyhlášení nezávislosti konalo 11. července 1921.

Čína pravděpodobně nebyla příliš spokojena s tím, že přišla o svou dlouhotrvající državu. Mongolové se tedy (dle mého názoru vcelku oprávněně) obávali o další osud země sousedící s touto velmocí, která se může rozhodnout, vzít si „svá“ území zpět.

V tomto strachu o vlastní existenci, v dlouhodobém soutěžení mezi Mongoly a Číňany bych spatřovala jeden ze základních kamenů vzniku nejrůznějších pověstí a fám o Číňanech.

V kapitole pojednávající o pověstech spojených s Číňany budu vycházet zejména z článku Francka Billého *Faced with extinction: Myths and urban legends in contemporary Mongolia*. Billé prováděl v letech 2006-2007 terénní výzkum v Mongolsku, zaměřený na výzkum pověstí a fám spojených právě s Číňany. Některé pověsti a fámy, které Billé ve své práci zmiňuje, jsem já nezaznamenala, nicméně některé zůstaly od dob jeho terénního výzkumu zcela nezměněny. I Czubala ve svém sběru zaznamenal několik pověstí s jasným proti-čínským poselstvím. Tyto pověsti zde budu doplňovat k těm od Billého a z mého vlastního sběru.

Billé dělí pověsti o Číňanech na tři kategorie:

1. Hrozba ze ztráty nezávislosti
2. Hrozba vymření z příčiny zabíjení Mongolů
3. Hrozba vymření z příčiny míšení Mongolů a Číňanů a systematického útoku na reprodukční schopnosti Mongolů a Mongolek²³

V první kategorii zmiňuje zejména pověst, která říká, že:

34. V letech 1991/2 se prodával v mnoha zemích světa glóbus vyrobený na Taiwanu, který neukazoval samostatné Mongolsko, ale řadil ho stále k Číně.

Billé tvrdí, že na základě této pověsti se dá snadno ukázat, že Mongolové se stále obávají, že se Čína doposud nesmířila se ztrátou Mongolska a dlouhodobě plánuje připojení země zpět. Toto je jasný důkaz, že Čína intrikuje proti Mongolsku, aby ho mohla znovu obsadit.

Mnoho Mongolů se podle Billého stále obává návratu nadvlády Číny. Dokud bylo Mongolsko satelitem Sovětského svazu, tento strach mohl být potlačen a utlumen, neboť jen obtížně by si člověk představil, že by si SSSR nechala od Číny Mongolsko „přebrat“. Nicméně po revoluci a rozpadu SSSR, kdy Rusko přestalo držet ochrannou ruku nad tímto územím, mohly strachy o vlastní nezávislost propuknout nanovo. Mongolové dodnes děkují

---

²³BILLÉ, Franck. *Faced with extinction: Myths and urban legends in contemporary Mongolia*. The Cambridge Journal of Anthropology. 2008/9, 28(1): 27.

Rusku za pomoc, kterou jim poskytlo v době boje s Čínou. Z osobní zkušenosti mého vlastního terénního výzkumu mohu dodat část jednoho rozhovoru. Když jsem se bavila se školačkou, které bylo zhruba patnáct let, a zeptala jsem se, jaké jazyky se učí ve škole, odpověděla mi, že *angličtinu, protože je velice užitečná a domluví se s ní po celém světě, a potom ruštinu, protože Rusové Mongolsku v minulosti velice pomohli*. V případě ruštiny se tedy nejedná o její užitečnost, ale o jakýsi projev vděku za pomoc, kterou od Ruska Mongolsko v minulosti dostalo. Billé sám zdůrazňuje tento vděk, který je dle něj tak silný, že v očích většiny Mongolů ospravedlňuje zvěrstva, která Sověti, případně mongolská vláda řízená sovětskými rozkazy, páchala. Podle Mongolů by bylo mnohem horším osudem stát se opět provincií Číny.

Billé dále uvádí, že v době jeho výzkumu se vyskytovalo velké množství novinových článků, které psaly o přívalech čínských dělníků. V srpnu 2007 vyšel v novinách *Hümüüs* článek, který tvrdil, že:

35. Až 500 000 čínských dělníků, kteří byli vyhoštěni z Ruska, se zastaví a možná usídlí v Mongolsku. Existuje riziko, že brzy bude jeden ze tří obyvatel Ulánbátaru Číňan.

Další podobné novinové články popisovaly, jak čínští dělníci, zejména ty z chudších čínských provincií, zůstávají v Mongolsku ilegálně po uplynutí svého pracovního povolení a páchají zde nezákonnou a nemorální činnost.

V druhé kategorii se Billé zaměřuje na pověsti, které v sobě nesou „důkazy“ o tom, že se Číňané snaží fyzicky likvidovat Mongoly, aby později mohli snáze ovládnout zem. Do této kategorie se řadí zejména pověsti s otráveným a nekvalitním jídlem a zbožím.

Podle těchto pověstí se čínská vláda snaží vymýtit Mongoly za použití importu otráveného jídla nebo oblečení. Čína je největším importérem do dnešního Mongolska, takže je zřejmé, že mongolský spotřebitel se z velké většiny potká s čínským zbožím, které je často pochybné kvality. Nicméně zajímavé je, že podle Billého tyto pověsti kolovaly už od 80. let, kdy hlavním dovozcem byl Sovětský svaz. Pověsti tvrdily například toto:

36. Ovoce a zelenina dovezená z Číny byla otrávená a po pozření následovala smrt.

U této pověsti Billé vzpomíná výpověď jedné své informátorky, která tvrdila, že:

37. Otrávené ovoce a zelenina nebyla určena primárně pro Mongoly, ale pro chudé obyvatele Číny, kterých bylo jednoduše příliš mnoho. Ale protože Mongolové byli taktéž velice chudí a byli nuceni si kupovat jen ty nejlevnější produkty, stali se nezamýšlenými vedlejšími oběťmi této snahy o redukci populace.

Podobnou historku uvádí i Czubala. V ní se ovšem nejedná o otrávené ovoce a zeleninu, ale o otrávenou vodku.

38. Čínská vodka je velmi nebezpečná. Varuji vás, nekupujte ji a ani nepřijímejte přípitky. Jsou jich miliardy (Číňanů), tak ji vyrábějí, aby trávili lidi. Bude jich míň (lidí na světě) – to říkají.

Dva vysoce vzdělaní Mongolové jeli do Pekingu. Jeden byl inženýr a druhý, to už si nevezpomenu. Vypili láhev čínské vodky. Co je to takový půl litr vodky, že? A oba dva se velmi vážně otrávil. Jeden z nich zemřel a druhý se zbláznil. Je to pravda! Všichni to říkají, Ten, co se zbláznil, teď žije v Ulánbátaru.

Otrávená vodka se vyskytuje i v následující pověsti sepsané Czubalou.

39. Ale je to pravda! To s tou vodkou. Jednou se to stalo tady v Ulánbátaru. Jeden mladík vypil něco čínské vodky. Upadl na dva dny do bezvědomí. Tak ho vzali do nemocnice, kde se jim ho podařilo zachránit. Kdyby nedostal lékařskou péči, tak umře. To je fakt. Stalo se to tu.

Z mého sběru je následující pověst:

40. Rodiče mi radili, že si v Ulánbátaru nemám kupovat vajíčka, protože je dovážejí z Číny a je v nich salmonela.

Pověst o čínských vajíčkách má několik variant. Já jsem v Ulánbátaru zaregistrovala tuto výše zmíněnou, která operuje s tím, že požití čínského vajíčka může způsobit nákazu salmonelou. Další varianta, kterou jsem ale objevila na internetu, tvrdí, že Číňané vytvářejí falešná vajíčka místo těch pravých, protože takto uměle vytvořená vajíčka jsou prý až o

polovinu lacinější na výrobu. Tato pověst koluje již od 90. let 20. století. Zmíněná falešná vejíčka mají být údajně vytvořena ze směsi škrobu, pryskyřice a srázedla, přičemž skořepina je vytvořena ze sádrového prášku, uhličitanu vápenatého a vosku.

Internetových odkazů, které potvrzují tuto teorii je nespočet a zmínky o falešných vejících se dostaly i na servery, které sdílejí tzv. meme. Meme jsou virálně šířené kulturní symboly a sociální paměť. To, co by se v minulosti šířilo ústně (zejména vtipy, různá podobenství, historiky, pověsti, fámy...), šíří se v dnešní době přes internet. Jako příklad uveďme v současnosti asi jeden z nejnavštěvovanějších serverů tohoto typu - 9gag.

Kromě tištěných zdrojů se zprávy o falešných vejících objevují i ve formě videí a to zejména na serveru youtube, kde jsou doplněny „zasvěcenými“ a „vědeckými“ komentáři.

Bídna kvalita čínských potravin je tematizována i v následující pověsti, kterou jsem sebrala:

41. To ani nevíte, co všechno vlastně jíte! Normálně Číňani v Mongolsku organizovaně vybírají popelnice. Mají tady v Ulánbátaru vytipovaná místa, kde berou odpadky a vozí je do Číny. Tam z nich pak dělají různé věci, třeba i jídlo a vozí to zpátky sem nebo i do Evropy.

Kromě špatného jídla, které buď přímo zabíjí, nebo alespoň škodí Mongolům, existovaly pověsti o otráveném oblečení, které vážně poškozovalo zdraví lidí, kteří jej nosili. Pokud se nejednalo specificky o oblečení, mohlo jít o různé druhy zboží, které se do Mongolska dostávaly z Číny. Například:

42. Džíny dovezené z Číny byly jedovaté a jejich nošení způsobovalo mužskou impotenci.

43. Dětské oblečení z Číny je otrávené, a to kvůli barvám, které se na něj používají. Proto se vyplatí kupovat dražší, ale kvalitnější oblečení z Ruska.

Pověsti o otráveném zboží, které nasbíral Billé, doplňuje i Czubala. Ten uvádí tyto pověsti:

44. Já slyšel tuhle historiku. Stalo se to v Ulánbátaru kousek od místa, kde žije můj otec. Jeden Mongol jel do Pekingů za obchodem. Nakoupil tam zboží a

rovnou ho odvezl do Ulan Ude (bývalý Sovětský svaz), kde ho také prodal. Nechal si jenom jeden kalendář, protože se líbil jeho ženě. Během měsíce jim zemřelo dítě a oba dva byli velice nemocní. Tak se zeptali lamy. Ten jim řekl, že mají v domě cizí věc, která jim ubližuje. Manželka pracovala v nemocnici, tak vzala ten kalendář na analýzu a zjistilo se, že ten kalendář byl otrávený.

45. Ze slavného čínského hedvábí se dělá excelentní oblečení. Dovážíme ho z Číny. Najednou ale máme zprávy, že tohle čínské hedvábí je speciálně otrávené, aby trávilo naše lidi.

46. Jeden náš známý přijel z Mörönu, kde nakoupil na bazaru čínské hedvábí. Dneska se nedá nic koupit jinde než na bazaru. Pamatuju si, že lidé říkali, že to hedvábí je otrávené. Můj bratranec o tom žertoval: „Dej si pozor a nenech se otrávit!“ Smál se tomu, a pak si šel lehnout, protože druhý den odjížděl. To hedvábí mu leželo u hlavy. Ráno se všichni probudili a uviděli, že tam leží v bezvědomí. Doktoři ho sotva zachránili. Všichni říkají, že je to kvůli tomu hedvábí.

Dalším způsobem, který Číňané používají pro eliminaci Mongolů, jsou prý únosy lidí a prodávání jejich orgánů do Číny. Tyto pověsti jsem sama slyšela a budu je zde publikovat vedle těch, které zapsal Billé. V Billého pověstech spatřuji dozvuky 90. let, kdy Mongolsko procházelo velice bouřlivým ekonomickým přechodem z plánované ekonomiky na tržní. Po rozpadu Sovětského svazu padlo mnoho podniků a zaměstnání, které obstarávaly obživu pro velké množství Mongolů. Kvůli tomu se nejedna domácnost ocitla ve velice složité finanční situaci a mnoho lidí i celých rodin se dostalo na ulici. Nové domovy našli v podzemí, kde se zařizovali u trubek, které vedly horkou vodu a tím pádem vytvářely teplo, díky čemuž lidé neumrzali na ulicích. V těchto složitých časech se začalo tradovat, že Číňané kradou tyto lidi, kteří nikomu nechybí a prodávají jejich orgány. Zejména se to tradovalo o bezprizorních dětech. Billé píše, že velký boom těchto pověstí nastal paradoxně, když se situace díky vlivu různých neziskových organizací a charit zlepšila a na ulici bylo k vidění méně žebrajících lidí a dětí. Mongolové si to však nevykládali jako úspěch těchto organizací, ale jako přímý důkaz toho, že lidé skutečně mizí – samozřejmě do Číny na orgány. Když jsem se já v roce 2014 ptala, zda se tyto pověsti stále vyprávějí, bylo mi řečeno, že příběhy o bezprizorních dětech kradených do Číny jsou devízou 90. let a dnes se již příliš nevyskytují. Nicméně já jsem nasbírala trochu jiné, ale ve výsledku velice podobné příběhy:

47. Říká se, že Číňani kradou z Mongolska třeba i třinácti leté holky a prodávají je jako prostitutky. Kradou i kluky, ale ty používají na orgány.

48. V Ulánbátaru řadí takový gang, co si vždycky vytipuje nějakou samotnou holku v autobusu a nenápadně jí píchne injekční stříkačkou nějakou omamnou látkou. Když začne omdlívat, tak ji zachytí a řeknou, že je to jejich příbuzná a tohle se jí stává celkem často. Pak s ní vystoupí a někam ji odvedou. Nikdo už ji nikdy nevidí. Prý takhle ty holky prodávají do Číny na orgány. Mongolové totiž mají lepší a silnější orgány než Číňani.

Czubala doplňuje tuto kategorii vlastními sběry, které jsou zajímavé a autentické tím, že pocházejí přímo z roku 1992, tedy roku, o kterém Billé píše spíše na teoretické rovině. Czubalovy sběry z této doby vypovídají toto:

49. Minulý rok v rádiu oznámili, že se ztratilo nějaké mongolské dítě. Rodiče a samozřejmě i policie ho hledali. Dlouho po něm nebyly žádné stopy, ale pak nějakí lidé to dítě našli na hřbitově. Policie to vyšetřovala a zjistila, že to udělali Číňané. Uřezali z dítěte některé části a ty odnesli.

50. Jednou jedno dítě zmizelo z ulice. Rozšířily se fámy, že dítě bylo uneseno kvůli krvi. Staří a bohatí Číňané ji používají k omlazování. Mnoho dětí se v Mongolsku ztratilo. Lidé říkali, že jim byly vzaty ledviny, které se pak vyvezly do Číny. V Číně žije spousta chudých lidí, ale i bohatých. A tihle staří a bohatí potřebují náhradní díly. A berou je z našich dětí. Slyšel jsem, že mladá krev pomáhá starým omládnout. Už o tom slýchám tři roky. A není to jenom jednou, slyšel jsem to už mnohokrát.

V třetí kategorii Billé popisuje pověsti, které se týkají zejména míšení Mongolů a Číňanů. Velkým strachem mezi Mongoly je totiž scénář, kdy se Mongolové rozpustí v záplavě Číňanů. Stává, že se mongolské ženy vdávají za cizince a jejich případné děti jsou tedy pouze napůl Mongolové. Nicméně v případě svazků mezi Mongolkami a Číňany to tak zcela nefunguje a již „poloviční“ Číňan je některými Mongoly brán pouze jako Číňan.

Pro ženy je tento přístup mnohem složitější, neboť ony jsou podle Billého považovány za ty, které nesou „mongolskost“ a které tvoří novou generaci Mongolů. Některé nacionalistické skupiny v zemi, jako například Dayar Mongol, trestají ženy, které se „zapletly“ s cizinci (zejména Číňany) tím, že je přepadnou a na znamení hanby jim oholí hlavu. Většinou se jedná o prostitutky. Na toto téma jsem taktéž zachytila pověst, která dívky trestá rovnou smrtí:

51. V Ulanbátaru operuje taková skupina, která si říká Tenger gazar. Zaměřuje se hlavně na holky, co chodí s cizinci. To jim fakt pije krev. Takovou holku chytanou, zabijou jí a na prsa jim vyryjí značku TG. Prý jsou z Darchanu.

Billé zmiňuje také tuto pověst, o které tvrdí, že jí věří Mongolové napříč politickým spektrem – nacionalisté i liberálové:

52. Mnozí věří, že Číňané mají státem podporovaný program, který povzbuzuje mladé muže, aby jezdili do Mongolska a měli zde styk s Mongolkami za účelem plození čínských dětí

Velice rozsáhlá kategorie, o které se Billé nezmiňuje, ale Czubala jí věnuje hodně prostoru, pojednává o Číňanech a jejich stravovacích návycích. Lépe řečeno o tom, co Číňané jedí, případně z čeho vaří.

Poměrně zajímavé mi připadá, že tyto historicky nejsou zvláště odlišné od těch, které o Číňanech a jejich restauracích slyšíme v České republice.

53. Několik tisíc Číňanů přijelo do Ulanbátaru, aby tu stavěli domy. Žili v kasárnách pod vojenským dohledem. Stavěli, přirozeně, opravdu moc pěkné domy. Ale museli jsme se s nimi rozloučit. Oni jedí všechno, co se hýbe. Tak se odebrali do naší stepi a lesů a lovíli tam všechno, co dokázali. Chytli a snědli všechno, co bylo živé. Brzo bylo několik druhů na pokraji vyhynutí. Mnoho ptáků a hmyzu už v některých regionech vymřelo. A tak jsme je (Číňany) museli vyhodit. Celé město bylo proti nim. Začali bitky, a tak odešli. Na jejich místo přišli Rusové.

54. Pro nás je psí maso naprosto nechutné. Mongolové prostě nejedí maso z takových zvířat jako Číňané. Tady, pokud je zvíře nemocné nebo umírá, tak se ho

nikdo nedotkne. Když přišli Číňané, tak vařili chutné jídlo. Lidé to měli rádi, kupovali si to a jedli. Ale pak začali zvěsti, že se ztrácí psy a že je chytají Číňané a dělají z nich ty chutné pokrmy. Tak si od nich lidé přestali kupovat jídlo a nikdo by se od nich nenechal ani pozvat.

55. Další taková historka byla o kočkách. Koček v našem městě moc není, ale nějaké tu jsou. Teď se ale říká, že už tu není jediná kočka, protože je Číňané chytají a dělají z nich řízky. To tak klidně může být, protože oni jedí všechno. Číňané, když byli v Mongolsku, tak tu měli skvělý život, protože měli hojnost jídla. Co my totiž vyhodíme, to je pro ně lahůdka.

56. Manželka jednoho profesora měla devět koček. Prostě milovala kočky, takže její mazlíčci byli dobře živeni a elegantní. Číňané si jich všimli, podplatili jejího souseda. Byl to mladý kluk, který všechny ty její kočky pochytil. Udělali z nich pak delikátní jídlo pro ty Číňany. Paní svoje kočky všude hledala, ale bylo jí řečeno, že všechny byly snězeny.

Czubala taktéž uvádí pověst, která usvědčuje Číňany z hanobení mongolských hrobů a z jejich vykrádání.

57. U nás by těžko kdo lezl na hřbitov nebo kolem něj šel v noci. Přesto se stalo, že jeden chlapík kolem něj musel. Náš kamarád se vracel v noci do města. Najednou na něj skočili dva chlapi s noži a přikázali mu jít s nimi. Dovedli ho na hřbitov a donutili ho vykopat jeden hrob. Věděli už předem, že tam je pochovaný bohatý muž společně se spoustou šperků. Tak musel obrát tu mrtvolu o všechno bohatství. Pak mu řekli, ať to všechno zabalí do něčeho, co mu podali. A pak šli pryč a nechali ho na tom hřbitově. Když se takováhle věc stala, tak se tvrdilo, že to udělali Číňané. Už rok jsou Číňané pryč a já neslyšel, že by se to opakovalo. Byly to příšerné historky. Nejenom, že vykopávají hroby, oni ještě nutí ostatní, aby to dělali za ně.

Tato poslední pověst o Číňanech, kterou zde publikuji, jsem sebrala v Ulánbátaru a nepatří ani do jedné z kategorií vytyčených Billém. Jedná se spíše o příběh, který ukazuje na stereotyp konstruovaný podle etnicity – Číňané jsou hamižní.

58. V části Ulánbátaru, co se jmenuje 100 ajl žil v jednom domě jakýsi hamžný Číňan, který nasbíral spoustu peněz, které pak přeměnil ve zlaté mince a vycpal s nimi stěny. Když umřel, tak v tom domě začalo strašit. Když jsem byla malá, tak mi to vyprávěli rodiče, protože jsme blízko toho domu žili. Ale pak ho zbourali.

4.2.6. Politické pověsti

Mongolsko bylo po Sovětském svazu druhou zemí na světě, která se stala socialistickou.

Období relativní svobody v novodobých dějinách netrvalo dlouho a můžeme je vymezit rokem 1911, kdy se Mongolsko oddělilo od Číny, až k roku 1919, kdy bylo znovu připojeno. Rok 1921 sice přinesl opětovnou nezávislost na Číně, ale zároveň byl rokem, kdy Mongolsko přijalo socialismus a stalo se satelitem SSSR. I během oněch osmi let, kdy bylo Mongolsko nezávislé na Číně i Rusku, se však dá jen velice obtížně hovořit o svobodě. Vládcem se roku 1911 stal bogdgegén - nejvyšší představitel mongolského buddhismu - a Mongolsko tak bylo oficiálně teokracií.

Po přijetí socialismu se Mongolsko pomalu ale jistě dostávalo do sféry vlivu Sovětského svazu. Z počátku byli sověti opatrní a nechávali Mongoly rozhodovat o svých věcech více méně samostatně, ale později se již vůbec netajili tím, že oni budou hlavní hybnou silou v zemi. Ústředním argumentem byla pak jejich pomoc Mongolsku v boji proti Číně, která měla v Mongolech zanechat pocit vděku za přátelskou a bratrskou výpomoc.

Jedním z témat, které hýbaly dobou v celém socialistickém bloku, ale i v bloku západním, byla stále přítomná hrozba jaderné války. Vládnoucí režimy za železnou oponou své obyvatele neustále připravovaly na možnost jaderného útoku a instruovaly je, co mají dělat v případě této hrozby. K těmto instruktážím docházelo ve školách, na různých branných cvičeních, na instruktážích civilní obrany atd.

Jednou z těchto pověstí je i tato následující:

59. Pod Suchbátarovým náměstím je z doby komunistů vybudovaný obří protiatomový kryt nebo bunkr, kam se prý vejdou všichni lidi z Ulánbátaru. Je tam všechno potřebné k přežití jako spousta jídla, vody atd.

60. Říká se, že parlament je spojený tajnou chodbou s budovou mongolské tajné služby.

Dionizjusz Czubala nasbíral příběhy, které byly velice aktuální v 90. letech, kdy se zásadně měnila tvář Mongolska. Czubala ve své práci uvádí, že když on přijel do Ulánbátaru, byly jasně cítit protiruské tendence a nálady. Czubala, jak jsem již psala výše, dělal svůj terénní výzkum v roce 1992, tedy těsně po pádu komunistického režimu a rozpadu Sovětského svazu. Země se nacházela v krizi, mnohé instituce přestaly fungovat, hospodářství kolaborovalo a lidé žili v takřka permanentní nejistotě. Dlouhá léta nadvlády Sovětského svazu nad Mongolskem vyústila v silné anti-ruské nálady, které se ve folkloru projevovaly různými pověstmi a fámami. Czubala píše, že za dob jeho výzkumu bylo nebezpečné mluvit rusky na ulici, neboť mohl být člověk snadno zaměněn za Rusa a vystavit se tak riziku. Dále uvádí, že domy obývané Rusy měly často vymlácená okna.

O Rusech kolovalo mnoho pověstí, které se mi zdají býti typické pro období 90. let, ale v dnešním Ulánbátaru jsem je již neznamenala. Vztah Mongolska a Ruska je velice specifický, ale rozhodně se nedá říci, že výhradně negativní.

Jedna z obsáhlejších kategorií o Sovětech, pojednává o tom, jak sovětští vojáci znásilňují mongolské ženy, případně terorizují své okolí:

61. Jednou skupina ruských vojáků jela autem a na cestě minuli dívku. Vyskočili z auta, vtáhli dívku dovnitř, tam ji všichni znásilnili a utekli. Nikdy nebyl nikdo chycen.

62. Matka a dcera se vracely do své vesnice, když je dohnal ruský armádní džíp a začal je pronásledovat po stepi. Vojáci dohnali dceru a strhli ji z jejího koně, ale matce se podařilo utéci. Ta došla k nejbližší jurtě pro pomoc. Nomádi se rozjeli dívce na pomoc, ale když se tam dostali, tak ti ostatní chlápci (Rusové) byli pryč. Nechali tu dívku napůl svlečenou ve stepi.

63. Nějací Rusové došli k jedné jurtě. Museli být dost opilí, protože všechny postříleli samopaly. Přežilo to jenom jedno děvče, ale i to bylo zle poraněno. Protože by se jí v Mongolsku nedostalo dostatečné péče, tak ji vzali do

Leningradu. Byla dlouho hospitalizovaná, ale její stav se nezlepšoval. Jedna mongolská lékařka se na ní šla podívat a zjistila, že tam ta dívka leží úplně vyhublá a nikdo se o ni nestará, tak si ji Mongolové vzali zpět. Byla pak nějaký čas v ulánbátarské nemocnici, když se objevila jedna žena, která říkala, že se o dívku postará, když za to dostane byt. Tak jí stát dal třípokojevý byt. Ale teď, když přinese dívku na vyšetření do nemocnice, tak je dívka oblečená v hezkém novém oblečení, ale když jdou doktoři za ní do toho bytu, tak má na sobě staré hadry a žije ve špíně. A takhle se ta ženská chová. Všichni jsou na ní rozzlobení.

64. Naše vícemiss, ta se stříbrnou medailí, měla sestru. Ta sestra je taky velice krásná dívka. Před třemi léty ji srazilo auto, které řídil jeden ruský expert. Jak do ní narazil, tak následkem toho přišla o nohu. Takže on šel samozřejmě za jejími rodiči a řekl jim: „Já to nechtěl udělat, jsem váš přítel, Sověti jsou přátelé Mongolů. Pomůžu vám, nechám jí udělat protetickou nohu. A tak se stalo. Před třemi lety jí nechal udělat tu nohu, a pak hned odjel. A následně úplně zmizel. Ale teď ta dívka vyrostla a protéza jí je malá. Tak šla žádat o novou a větší. Ale žádné protézy už nejsou. Tak se zeptala na toho experta. Ale on je pryč. Žádná adresa, nic. A takhle byla ta krásná dívka podvedena. Určitě by se stala naší novou miss. Je dobrou studentkou, ale nemá peníze na novou protézu. Slyšel jsem tuhle historku u nás v nemocnici.

Poměrně zajímavou kategorií jsou u Czubaly pověsti, které mluví o tom, jak Rusové, kteří odjíždějí z Mongolska po pádu komunismu, zanechávají v zemi svoje děti a rodiny, které si zde vytvořili.

65. Když se Rusáci začali stěhovat pryč z Mongolska, tak tam nechávali svoje vlastní děti. Hned vedle nás byla rodina, která měla dvě děti. Dočasně nechali svoje děti u jedněch Mongolů, ale nakonec se pro ně už nikdy nevrátili. Nejdříve si naši lidé mysleli, že se přece jen pro ně vrátí, ale nikdo se neukázal. Slyšel jsem, že takových případů bylo mnoho. Lidé tomu nemohli uvěřit. Jak můžete jen tak opustit své svou vlastní krev? Nakonec se v novinách objevilo, že matka i otec měli v Sovětském svazu své vlastní rodiny. Mají v Rusku své manžele, manželky a děti a tady mají jenom druhou rodinu - kterou už nepotřebují.

66. Rusové odjížděli a jeden z nich přišel za svým mongolským sousedem. Přivedl mu své dítě a řekl mu, ať si ho vezme. Tady v Mongolsku by se nikdo nezřekl svého dítěte. Ale jak by z toho mohli vinit to dítě, tak si Mongolové to dítě vzali a starali se o ně. Říká se, že to dítě už umí mluvit mongolsky.

U Czubaly zabírají hodně prostoru pověsti spojené s osobnostmi komunistického režimu v zemi. Zejména se jedná o Süchbátara, Čojbalsana a občas Cedenbala. V dnešní době tyto pověsti již příliš populární nejsou a většina společnosti je neřeší. Velice aktuální mohly být v 90. letech, ale dnes, zcela logicky, společností hýbe již něco jiného.

Zde je několik pověstí o bezpochyby podivné smrti vůdce mongolské lidové revoluce Süchbátara:

67. Když se země osvobozovala od Mandžů, bylo to za pomoci bolševiků. Ale potom v již osvobozené zemi naši vůdci požadovali, aby se Rusáci trochu stáhli, měli jsme už novou vládu, nové vedení. Ale KGB zavraždila veškerou elitu, ve Stalinově stylu. Nechali jenom ty nejhoupější, s kterými mohli snadno manipulovat. Tehdy zavraždili i Süchbátara.

68. Süchbátar není v mauzoleu. Je to mystifikace. Rusáci ho otráвили. A aby to udrželi v tajnosti, tak vzali jeho tělo a nahradili ho nějakou jinou mrtvolou. Zavraždili ho, protože jim odmítl ustoupit.

69. Rusové otráвили Süchbátara. Pět doktorů bylo přítomno jeho pitvě, a to včetně tří doktorů: jednoho Číňana, jednoho Rusáka a jednoho Mongola. Rusáci vyjmuli žaludek, prý aby ho mohli vzít na lepší analýzu, kde by došli k finálním závěrům, a odvezli ho do Chity. A tak bylo tělo ponecháno bez vnitřností, takže dnes už se nedá potvrdit, jestli byl otráven. Naše úřady nedávno požádaly Rusko o dokumentaci k tomuto případu. Speciální delegace odjela do Chity pro ten žaludek a pro papíry z té doby. Ale Rusáci jim nic nedali, protože se báli, že by pravda vyšla najevo.

Podobné příběhy kolovaly i o Čolbajsanovi. S tím rozdílem, že Süchbátar byl vnímán jako veskrze pozitivní postava, zatímco Čolbajsan měl polohy dvě. Jednu beznadějně tupého

opilce a druhou, která ho ukazovala jako bojovníka za svobodu Mongolska, který se neváhal postavit samotnému Stalinovi a zaplatit tak za svou vlast vlastním životem.

70. Zabili Süchbátara. Byl to důstojník. Ale nejchytřejší z nových vůdců byl Bogdo, vzdělaný ideolog. On byl skutečný vůdce nové vlády. A nesouhlasil s bolševiky. Oni to věděli a zastřelili ho. Bez soudu. Takhle jednoduché to bylo: střelili ho a zabili ho. Pak předali vládu do rukou toho nejmladšího a nejhloupějšího opilce. Čolbajsana. Jeho prostřednictvím zabili všechny ostatní.

71. Když Stalin zastřelil všechny naše politiky a důstojníky, tak nechal jenom svoje špiony. A taky toho hloupého opilce a ruského špeha, Čolbajsana. Dělal všechno, co mu řekli, že má dělat.

Zde pak přicházejí pověsti, které Čolbajsana líčí jako hrdinu:

72. Dlužíme to jenom Čolbajsanovi, že nejsme další sovětskou republikou. Protože Cedenbal už psal Stalinovi, že mongolský lid touží po tom stát se součástí SSSR. Chápete, on studoval v Rusku. Byl to hlupák a taky měl ruskou ženu, která ho mohla ovládat.

73. Čolbajsan měl takový černý sešit, ve kterém bylo napsáno: „Dokud jsem naživu, neprodám Mongolsko.“ Jeho osobní šofér vzal ten sešit jeho tajemníkovi a přečetl si to. Pak to řekl někomu z rodiny. Hodně rychle se to rozšířilo po celém Ulánbátaru. Rusáci to taky zaslechli a tak se toho sešitu hned zbavili.

74. Stalin chtěl připojit Mongolsko k SSSR stejně, jako to udělal s Kalmyckem. Taky bývali svobodným národem. Bylo jim řečeno, že mají napsat žádost, že kalmycký lid touží po tom, stát se součástí SSSR. Stalin tuto nabídku přijal, a tak ta svobodná země zmizela. Proč? Nejsou ani samostatnou republikou. Nepamatuji si jméno toho vůdce Kalmyků, ale hned po tomhle přijel navštívit Čolbajsana. Hned, jak vylezl, tak ho Čolbajsan praštil do břicha a řekl mu: „Jsi přejedený, ale nemáš svou vlast.“ Ten Kalmyk se rozzlobil a odjel. Pak to řekl Stalinovi a ten pak nechal Čolbajsana odstranit.

75. Čolbajsan byl v Moskvě, když byl zrovna vyvíjen největší tlak na to, aby se Mongolsko přidalo do SSSR. Byl pozván na oslavu výročí bolševické revoluce, takže tam opravdu musel. Takže když vypil nějaké panáky, tak přišel ke Stalinovi a řekl mu: „Připijme si na zdraví mé svobodné země.“ Stalin si s ním nepřitůkl. To byl jasný signál, že nad Čolbajsanem byl vykonán rozsudek.

76. Když se Rusáci chystali odklidit Čolbajsana, pozval ho Stalin do Moskvy na oslavu výročí Říjnové revoluce. Během oslavy přistoupil Čolbajsan ke Stalinovi a zvedl sklenku k přípitku: „Na velký ruský národ!“ Stalin si s ním ale nepřitůkl. Čolbajsan si pomyslel: „Jedná se mnou jako s nepřítelem,“ tak řekl Stalinovi: „tvoje tvář je bílá, ale tvoje duše je černá.“ Všichni v místnosti to slyšeli. A to byl Čolbajsanův konec.

77. To pozvali Čolbajsana na oslavy prvního máje do Moskvy. Ale on nejel. Bylo mu špatně, tak mu ruský lékař – spolupracovník KGB – poradil, že se má jet léčit do nemocnice v Kremlu. „Musí tam podstoupit léčbu,“ napsal ten lékař. Ale Čolbajsan odpověděl: „Chci zemřít ve své zemi.“ Jeden den se ale opil a Cedenbal toho využil. Napsal: „Chceme, aby byl Čolbajsan léčen v Sovětském svazu.“ Z toho už nebylo cesty zpátky a byl tam poslán nedobrovolně. Na Nový rok pak oznámili, že zemřel.

78. Čolbajsan zemřel v kremelské nemocnici. Tam ho totiž otrávil. Zatelefonovali do Mongolska a řekli: „Váš člověk je mrtvý.“ Tak naše delegace jela vyzvednout tělo. Ukázalo se však, že tady ten kousek nohy chyběl (informátor ukazuje na místo na patě). Říká se, že když je člověk otráven, tak tady ten kousek nohy zčerná. A taky na něm nebyly žádné známky operací nebo něčeho. To je prostě fakt. Tak ho sem dovezli a pohřbili.

Postava Čolbajsana je i v dnešním demokratickém Mongolsku jen velice těžko uchopitelná. Ačkoli se jednalo o pouhou figurku a loutku Kremlu, která dozajista mohla za mnohé politické vraždy, vypalování klášterů a další zverstva, v očích Mongolů má dvě roviny. Jedna ho samozřejmě odsuzuje jako vraha, který může za mnohé utrpení, ale druhá ho

bere na milost kvůli jeho nekompromisním postojům k Číně. Když jsem se ptala na Čolbajšana mého dobrého přítele z Ulánbátaru – vzdělaného, zcestovalého, liberálního a progresivního člověka – řekl mi, že na jednu stranu samozřejmě páchal hrozné věci, ale na stranu druhou Mongolsko bránil před Čínou. Je tedy vidět, že tato protičínská nota je i dnes natolik důležitá, že dokáže do jisté míry nechat odpustit zabíjení, vypalování a politické vraždy.

4.2.7. Pověsti o zdraví

Je pravdou, že Ulánbátar se řadí k nejznečištěnějším městům světa vůbec. Podle údajů Ministerstva zahraničí ČR již v roce 2008 předčil Ulánbátar s průměrnou roční hodnotou 279 (polétavého prachu) nejen tradičně nejznečištěnější metropole Dillí (165) nebo Káhiru (150), ale také čínská města, která si vzájemně konkurují ve zprávách o nejznečištěnějších městech světa od Blacksmith Institution, jako jsou Linfen (220) nebo Kaifeng (200).²⁴

Hlavní příčinou znečištění ovzduší v Ulánbátaru jsou zejména jurtoviště, ve kterých se topí na tuhá paliva, čímž uniká do ovzduší velice mnoho škodlivých látek. Dalším velkým zdrojem znečištění je zastaralý vozový park a obecně příliš mnoho aut v ulicích města. Městská hromadná doprava není v Ulánbátaru příliš dobře řešena, navíc je z 100% zajišťována autobusovými spoji. I kdyby se tedy podařilo přesvědčit většinu obyvatel Ulánbátaru, aby místo aut využívala hromadnou dopravu, neuleví se městu tolik, jak by mohlo, kdyby byla tato doprava zajišťována i ekologičtějšími dopravními prostředky.

Není se tedy čemu divit, že začaly vznikat pověsti, jako je třeba tato:

79. V Ulanbátaru žil jeden chlapík a ten byl velký sportovec. Nikdy nepil, nekouřil, byl velice zdravý. Jednou se přestěhoval z centra na okraj do 120.000, což je čtvrť na sever od mostu Enkhtaivan . A jak byl sportovec, tak každý den chodil přes ten most pěšky do práce. No a po roce a půl umřel na selhání plic, protože je měl úplně zničené od těch všech jedovatých plynů a výparů z aut, kterých po tom mostě jezdí každý den velká spousta.

---

²⁴Ulánbátar je jednou z nejznečištěnějších metropolí světa. In: *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2014 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/ulaanbaatar/cz/konzularni_informace/mongolsko_informace_pro_cesty_a_pobyt/ulanbatar_j_e_jednou_z_nejznecestenejsich.mobi

5. Překlady dvou současných pověstí z mongolštiny

Na následujících stránkách nabízím vlastní překlad dvou mongolských současných pověstí z knihy *Буг, чөтгөртэй таарсан хүмүүсийн бодит явдлууд*. Oba syžety uvádím nejprve v mongolštině a posléze ve svém překladu.

5.1. Неприятная пригода, которая се стала на cestě do západního ajmaku.

Баруун аймгийн зам дээр болсон нэгэн эвгүй тохиолдол

нэг үе баруун аймгууд руу ачаа тээж гарсан жолооч нар буцаж ирэхдээ заавал ямар нэгэн чөтгөрийн тухай яриа дэгдээдэг байлаа. Бүр кабиндаа чөтгөр суулгаж яваад гэцэн яриа ч гарч байв. Мөн Сэлэнгийн тарианы замд час улаан даашинзтай өндөр гоолиг орос хүүхэн машин зам тосон алхаж явдаг. Тэгээд машин зогсонгуут "Сергейг хараагүй биз. Замд чинь таараагүй юу" гэж асуучихаад алга болчихдог тухай олон жолооч ярьдаг байсан гэдэг. Нээрээ ч тухайн үед Сухбаатар Улаанбаатар хоёрын хооронд ачаа зөөдөг Сергей гэдэг МАЗ - ын жолооч байсан гэдэг. Тэр нэг удаа эхнэр Машатайгаа хамт явж байхдаа хурд хэтрүүлснээс бензиний цистернтэй мөргөлдөн хоёул амиа алдсан гэх бөгөөд харин тэр цагаас хойш уг зам дээр улаан даашинзтай хүүхэн гарч ирсен гедег юм. Харин зах зээл эхэлж ардчилал хэмээх зүйл бүх юмыг урвуулж хөрвүүлсгээс хойш улаан даашинзатын тухай яригдахаа больсон гэхэд болно. Гетел саяханаас дахин үзэгдэх болсон тухай жолооч нар мэр сэр ярих болжээ. Гэхдээ эгэ удаа машинд гар өргөн зогсоогоод Сергейгээ асуухгүй харин Антошка минь хараагүй биз гэж асуудаг болсон юм байх. Антошка буюу Антон Граннин гэгч гуч гаруй насны жолооч залуу тэр зам дээр осолдсноос хойш ийнхүү сүнс бүсгүйн сурагладаг хүний нэр солигдсон бололтой. Мөн 1980 - аад оны үеэр Г гегч жолооч Увс руу ачаа аваад 22 - ын товчоон дээр ирж л дээ. Энэ үед түүн дээр хоёроос гурван насны хүүхэд тэвэрсэн эмэгтэй ирж "Эрдэнэсант хүртэл аваад яваач" геж гуйсан аж. Тухайн үеийн жолооч нар замын хань гээд кабиндаа хүн тээх дуртай байсан тул мань эр ч уухайн тас зөвшөөрчээ. Тэгээд тэд хотоос гараад нар жаргахын алдад Лунгийн хар толгойн орчим явж байтал хүүхэн "Энүүхэнд манай нэг хамаатны айл байдаг юм. Та жаахан зам мурийгаад тэр айлд очоод огохгүй юу. Би жаахан юм өгчихөөд л гарна " гэжээ. Жолооч ч гуйсаных нь дагуу замаас салж толгойн араар тойрч нэлээд явсаны

эцэст нэг хуучин өвөлжөөн дээр хүрээд ирж гэнэ. Зуны дунд сарын аагим халуунд өтөг бууцнаасаа салаагүй өвөлжөөн дээрээ сууж байдаг айл огтхон ч үзээгүй жолооч ихэд гайхжээ. Өвөлжөөн дээр бариастай ядуухан хар овоохойн үүдэнд их л царай зус сайтай нэг залуу мод харуулдан сууна гэнэ. Тэгснээ тэр машин ирэхийг хараад угтан босч иржээ. Жолооч эр машинаасаа буугаад суниах зуур харвал герийн гадаа долоон найман янзын модон авс хийгээд жирийлгэн тавьчихсан байжээ. Мөн залуу тэднийг дагуулан гэрт орохдоо хүүхэнтэй мэнд усаа ч мэндэлсэнгүй. Гэрт орсон хойноо цай цуй ч авч үгсэнгүй. Хүүхэн ч чимээгүй хэсэг сууж байснаа хүүхдээ тэврээд гараад явчихжээ. Тэгэхээр нь жолооч ч араас нь гарвал нөгөө хүүхэн хүүхдээ нэг жижгевтэр модон авсанд хийж байх юм гэнэ. Тэгснээ өөрөө бас нэг томоохон авсанд орж хэвтмэгц нөгөө залуу шууд дээрээс тас хадаад орхижээ. Гайхсан жолооч "Яагаад ингэж байгаа юм бэ?" гэж асуухад мөнөөх залуу өөдөөс нь дотор арзасхиймээр муухай инээснээ "Таны авс энд байгаа шуу. Шилээд аваарай" гэхэд нь дотор нь эвгүй болоод явчихаж. Тэгээд "Бичинь яамар газар юун айлд хүрээд ирэв ээ" гэж бодонгүүтаа машин руугаа хар эрчээрээ гүйж ороод шууд хаазалчихсан гэдэг. Нэлээд явсаны эцэст зам дээр шахуу гүү мал барьсан гурван том гэр байхыг хараад зогсох гэсэн ч айгаад байжээ. Бас л хачин айл руу орчих байх гэж бодохоос ар нуруу руу нь могой гулсах мэт санагдаад байж л дээ. Гэвч тэр айлууд жирийн айлууд болох нь гадна байх үхэр малаац нь мэдэгдээд байсан тул зориглон очиж зогсчээ. Тэгээд хамгийн захын гэрт орвол хүүхэд хөгшин нийлсэн долоо найман хүн хоол идээд сууж байсан байна. Жолооч цай хоол болсоны дараа "Тэр хүрэн толгойн ард өвөлжөөнд байгаа айл хэнийх бэ?" гэж асуувал хүмүүс "Хаана, аль өвөлжөөнд айл байна гэж? Манай энэ хавьд биднээс өөр айл байхгүй шуу дээ" гэсэн нь жолоочийг бүүр ч эвгүй байдалд оруулжээ. Залуу эр бүр тодорхой зааж "Сая нэг хачин айлд ороод" гээд болсон явдлыг яривал герийн эзэн бололтой өвгөн туунийг дагуулж гараад "Чи Хурэн сүүдэргийн эхэнд байгаа өвөлжөөг хэлээд байх шиг байна. Тер хавьд айл амьтан нутаглахаа больсон юмтай газар байгаа юм. Тийм газар айлд орсон бол буруудсан гэсэн уг. Аль болох хурдан засал ном хийлгэсэн нь дээр шүү" гэж хэлжээ. Г д тохиолдсон энэ явдал 1990 - ээд оныг хүртэл жолооч нарын дунд их яригддаг байж билээ.

Nepříjemná příhoda, která se stala na cestě do západního ajmaku.

V jednu dobu všichni řidiči vozící náklad po cestách západního ajmaku vyprávěli po návratu domů příběhy o různých přízracích. Říkalo se, že se ty přízraky nechávaly dokonce svést v kabině u řidiče.

Na polní cestě v Selenge ajmaku chodila naproti autům krásná vysoká ruská dívka v červených šatech. Potom co jí auto zastavilo, zeptala se řidiče: „Neviděl jste Sergeje? Nepotkal jste ho na cestě?“. A pak zmizela. Takhle o tom mluvilo hodně řidičů. V té době opravdu mezi Ulánbátarem a Suchbátarem vozil v Mazu náklad řidič jménem Sergej. Jednou prý takhle jel společně se svou ženou Mášou. Jenže jel příliš rychle, nezvládl řízení a se svým autem narazil do cisterny převážející benzín. Oba dva na místě ztratili život. Od té doby se prý na té cestě zjevuje dívka v červených šatech. Vyprávění o dívce v červených šatech vymizelo, když začala přeměna na tržní ekonomiku a demokracii, a v zemi zavládl totální chaos. Ale od nedávna řidiči zase začali sem tam říkat, že dívku viděli. Tentokrát však stopuje, a když jí zastavíte, už se neptá na Sergeje, ale: „Neviděli jste mého Antošku?“ Antoška, nebo také Anton Granin, byl mladý řidič, kterému bylo něco přes třicet. Od té autohavárie se duch té dívky vyptává, a zdá se, že pouze změnil jméno.

Někdy v 80. letech jel jistý řidič, kterému se říkalo G, do Uvsu s nákladem a zastavil se na dvacátém druhém odpočívadle. Přišla tam k němu mladá žena nesoucí v náručí asi dvou nebo tříleté dítě a poprosila ho, jestli by ji nesvezl, že jede do Erdenesantu. Tehdejší řidiči si do kabiny na cestu rádi brali společníky, a tak řidič naprosto a rád souhlasil. Vyjeli tedy z místa, a když už těsně zapadalo slunce, projížděli kolem kopce Lüngiin char. Tu se ozvala žena: „Tady kousek bydlí jedni moji příbuzní. Nemohl byste si trochu zajet, abych je mohla navštívit?“ Řidič tedy podle jejího přání sjel na cestu, která vedla severně kolem kopce, a která končila u starého zimoviště. Řidič ještě nikdy neviděl, že by uprostřed léta, v nejparnějších měsících, někdo bydlel na zimovišti. Na tom zimovišti stála chudá, černá, malá jurta a před jejími dveřmi seděl mladík s pěknou tváří a hobloval kusy dřeva. Jak uviděl, že přijíždí auto, zvedl se, aby ji uvítal. Řidič vystoupil z auta, a zatímco se protahoval, uviděl před jurtou vyskládaných sedm nebo osm různých dřevěných rakví. Mladík je pozval do jurty, ale s dívkou se ani nepozdravil. V jurtě jim nenabídl ani čaj ani nic jiného. Dívka chvíli seděla beze slova a pak i s dítětem v náručí vyšla ven. Na to řidič vyšel také ven a uviděl tu dívku, jak pokládá své dítě do jedné malé rakve. Hned poté sama ulehla do jedné větší. Jen co tak učinila, přiběhl mladík a rychle zatloukl víko. Udivený řidič se mladíka zeptal: „Proč jsi to

udělal?“. Na to se mladík zle zasmál, až se řidičovi sevřely strachem vnitřnosti, a odpověděl: „Tvoje rakev je tu také. Vyber si!“ Řidič si pomyslel: „Do jaké rodiny jsem se to dostal?“ a běžel ke svému autu, co mu síly stačily a rychle odjel. Už byl skoro zase na své cestě, když uviděl tři velké jurty, u kterých se pásal dobytek a kobyly. Báł se však zastavit. Když totiž pomyslel na tu podivnou rodinu, měl pocit, jakoby mu po zádech klouzal had. Tyhle jurty se mu ale zdály normální; venku se pásal dobytek, a tak si dodal odvahy a zastavil. Vešel do nejkrajnější jurty, kde spolu dohromady sedělo sedm až osm lidí všeho věku a právě jedli. Řidič dostal čaj a jídlo a zeptal se oněch lidí: „Co je zač ta rodina, co bydlí na zimovišti na severní straně toho hnědého kopce?“ „Kde? Jaká rodina na jakém zimovišti? Kromě nás tu v okolí žádné další rodiny nejsou,“ řekli všichni řidičovi. „Právě jsem navštívil takovou podivnou rodinu,“ řekl mladý muž a celý příběh jim úplně podrobně vysvětlil. Když vyprávěl, stařec, který se zdál být pánem domu, mu řekl: „Zimoviště, o kterém asi mluvíš, se nachází na začátku Hnědého stínu. V jeho okolí už lidé ani zvířata nebydlí. Říká se, že tam straší. Pokud na to místo přišla nějaká rodina, vždycky utekla. A ty by ses měl raději jít co nejrychleji očistit.“

Tuhle historku si mezi sebou řidiči vyprávěli až do 90. let

5.2. Duchové opilých řidičů strašící na cestách ve dvou průsmycích

Хоёр давааны зам сахьсан согтуу жолооч нарын сүнснүүд

Нийгмийн амьдрал хямарч бүх юм хувьчлагдан зах зээлд шилжиж байх үед олон ч хүн ажилгүй болж архинд орсон доо. Тедний нэг бол манай нутгийн „Салхи“ Ганхуу гегч жолооч эр байсан юм. Тэр хувьчлалаар авсан машинаараа хааяахан нэг халтуур хийж амьжиргаандаа нэмэр болдог байсан боловч халамцуу голдуу явах нь их тул хүмүүс ч түүнийг нэг их юманд гуйгаад байдаггүй байлаа. Харин нэг удаа манай нутгийн "дорсгой" Цэнд гегч хүн түүгээр мод татуулаад хөлсөнд нь арван литр нэрмэл нэг борлон өгөхөд тэр архиа уучихаад Аадгайн давааны уруу бууж яваад тоормос нь мултарсанаас онхолдож тэнгэрт хальсан юмдаг. Энэ үед манай нутгийнхан бараг л ёстой юм ёсоороо боллоо гэх нь холгүй байсан болохоос түүнийг чөтгөр болчихно чинээ зүүдлээ ч үгүй юм. Эр нь түүгийг осолдсон Аадгайн даваа осол их гардаг их эвгүй газар гэгддэг бөгөөд гүйдэлтэй, шөнө орой ганцаараа явж болохгүй хэмээн жолооч нар их жийрхдэг юм. Үүнийг батлах мэт Ганхуу мөн л Аадгайн даваан дээр хий сүнс болон

хоцорсон билээ. Тербээр бүрэнхий болуут амандаа тамхи зуучихсан, өрөөсөн мөрөндөө олгой хаймар тохчихсон байдалтай үзэгдэх болсон бөгөөд хол замын машинуудыг гар өргөн зогсоож цавуу асууж суудаг болсон гедег юм. Би ч бас түүнтэй таарч байсан билээ. Ясан бэ гэхээр би нэг удаа хот ороод буцахдаа Аадгайн даваагаархаранхуйд явж таарсан юм. Эхэндээ ч янз бүрийн юм бодсонгүй зуурмеглен явж байлаа. Гэтэл машинд сууж явсан хүмүүс гэнэт "Өнөөх чинь сууж байна" гехийг сонсоод дотор арзасхийн цонхоор хальт харвал хуучин өмд гуталтай, тамхи зуусан эр замын хажуугийн чулуун дээр сандайлан сууж байгаа нь их л тод харагдсан юм. Хүмүүс ч "Чимээгүй, чимээгүй цаадах чинь гар өргөж байна. Одоо зогсчих. Тэгэхгүй бол муу юм тохиолдож мэднэ" гэхэд жолооч маань машинаа зогсоосон юм. Гэтэл тэр машинь шил рүү дөхөж ирцэнээ "Нутгийн ахан дүүсээ сайн явж байна уу? Дугуй наах цавуу өгөөч" гех нь Ганхуугийн дуу яг мөн байсан билээ. Жолооч залуу ч аль хэзээний бэлдсэн цавуугаа шидэж өгөөд цааш хөдөлсөн юм. Тэгээд бид даваа давтал хоорондоо ганц ч үг дуугараагүй бөгөөд харин давааны ар луу буусан хойно бидэнтэй хамт явсан нэг залуу "Сая цавуу гуйдаг юун хүн бэ?" гэж асуухад бид " Үхсэн хүний сүнс байгаа юм. Энд машинтайгаа онхолдож үхсэнээс хойш сүнс нь хоргодчихсон юм" гэхэд нэг л итгэж огохгүй байсан сан. Арга ч үгүй биз дээ. Дам сонсвол одоо ч гэсэн Аадгайн даваан дээр амандаа тамхи зууж, гартаа олгой хаймар барьсан Ганхүүгийн сүнс сууж байдгийг нэг бус хүн харсан гэдэг юм. Аадгайн даваанаас гадна Таширын давааг ч мөн чөтгөртэй гэж ярьцгаадаг билээ. Жиц ээ нь арваад жилийн өмнө Таширын даваанд орой болохоор ганц мотоциклийн герел гараад л, дуу нь хүнгэнээд эхэлдэг.Тэгснээ эр эм хоёр чанга чанга хэрэлдэж яваа чимээ гараад алга болдог бөгөөд энэ чимээ шөнөжин үргелжилдэг гэж яригддаг байсан юм. Тэр тухайд хүмүүс айлын найрнаас халамцуу харьж явах замдаа уг давааны уруу онхолдож хоёулаа нас барсан эхнэр нөхөр хоёрын сүнс гэдэг байв. Үүнийг Дамбий гэгч өвгөн анх мэдсэн гэдэг ба тэр мөнөөх эхнэр нөхөр хоёр осолдоод удаагүй байхад бас л нэлээд халамцуу айлын найрнаас мордоод Таширын давааны замаар явж байтал хажуухан талд нь мотоцикль ирээд унтрах шиг болжээ. Хэн нэг нутгийн хүн л мотоцикльтойгоо явж байгаа юм байлгүй гэж санасан өвгөн мориноосоо бууж л дээ. Тэгээд мэнд усаа мэдэлцээд лавшруулан харвал талийгаач болчихсон нэг гэрийн хоёр зогсож байсан гэдэг. Талийгаач эхнэр нь найранд өмсөж очсон цэнхэр дээлтэйгээ, нөхөр нь амандаа янжуур зуучихсан зогцч байсан гэх бөгөөд "Хоноод явъя гээд байхад энэ нэг юм заавал харина гээд. Тэгсэн чинь мотоциклийн тоормозны трос тасарчихаад болдоггүй" хэмээн мототоцикльтойгоо ноцолдож сууснаа яг л лааны гэрэл мэт сүүмэлзэн бүдгэрсээр харагдахаа байжээ. Үнхэлцэг нь хагарах дөхсөн Дамбий

өвгөн "Энэ хоёртой дахиад нэг ч үг сольж болохгүй" хэмээн бодоод мориндоо чимээгүйхэн мордоод шогшуулан одсон гэдэг. Хойно нь нөгөө хоёр дахин гараад ирчихсэн бололтой хоорондоо хэрэлдэж маргалдсаар үлдсэн аж. Харин нэлээд хугацааны дараа давааны уруу ордог замаар гэрэл туссанаа Бургастын жалга руу өнгийгөөд чимээгүй болжээ. Яг тэр жалганы эх рүү хоёулаа нисчихсэн гэдэг юм. Үүнээс хойш тэр хоёр сүнс нутгийнхаа хэд хэд улстай таарч байсан төдийгүй Дондог гэгч саахалтынхаа залуутай таараад "Дондог оо бид хоёр маргааш өглөө болтол гэртээ харьж амжихгүй байх. Манай адууг дөхүүлчихээрэй" гэж талийгаач нөхөр нь захьсан гэдэг. Нөгөөх Дондогийн нь ухаан тэр явдлаас хойш самуурч аль эрт тараад байхгүй болсон адууг нь дурандаж явдаг болсон гэдэг. Гевч хоёр жилийн өмнө Таширын даваанд нэгэн том эмгэнэлт осол гарснаас хойш мотоцикльтой хоёр сүнсний тухай яриа намжиж билээ. Магадгүй хүчтэй сүнс доройхон сүнсээ хөөн зайлуулдаг байж болох юм. Эр нь согтуугаар амиу алдсан хүний сүнс тонилохгүй урт удаан хугацаанд оршин байдаг аж. Учир нь архи нь мөд гарахгүй ууршиж өгөхгүй, яг л тэр үхсэн хэвээрээ өөрийнхөө биеийг хайн хуучин хэвэндээ орох гэж мэрийсээр тэнэж явдаг юмсанж. Ер нь хүнд үзэгдэж харагддаг, гарт баригдан, нүдэнд өртөж бодитоор нөлөөлдөг хий зүйлс нь шал согтуугаар амь насаа алдаад, архи нь гарч өгөхгүйн улмаас зуурдад хоцорсон сүнснүүд гэж ойлгоход болно хэмээн нэгэн номтой лам өгүүлж билээ. Харин өмнө цухас дурдсан Таширын даваанд болсон тэр эмгэнэлт осол ингэж эхэлсэн юм. Намрын хадлангийн ид үе л дээ. Тракторын жолооч Далантай, Ганбаа гэгч хоёр залуу оройхон нутгийн айлуудаар орж шимийн архи эргуулсээр нэлээд хөлчүүрхсэн хойноо Таширын даваан дээр байрлаж байсан хадлангийн бригад дээрээ очихоор гарсан аж. Даваа яг орой дээрээ их огцом өгсдөг замтай тул трактор нь гуч алдан салгалаад ирж л дээ. Тэгэнгүүт Далантай араагаа солих санаатай тулхтэл трактор нь хуч алдан ухраад шуугичихсан байна. Энэ үед ардаа өвс боодог машин чирч явсан нь гай болсон бөгөөд уг машин ард нь тээглэмэгцээ трактороо дээгүүрээ давуулан саваад шидчихсэн байна. Тэгтэл ч жолоочийн дэргэд сууж явсан Ганбаа сандарсан ч юм уу, амьд гарах гэж оролдсон ч юм уу тракторын хаалгыг онгойлгон буух гэж зүтгэсэн нь бурууджээ. Савж унасан тракторын том дугуйн дор Ганбаа яг тархиараа унаж бяц даруулан газар дээрээ амь алджээ. Далантай нь харин эсэн мэнд үлдсэн бөөөд санд мэнд бууж тракторынхоо том дугуйг зайлуулах гэж оролдсон гэдэг. Энэ үед яагаад ч юм бэ хажууд нь нэг хүн өөрөөс нь дутуугуй орилж чарлан, хөл гараа гозолзуулан сандарч, дугуйг хамт өргөх гээд байсан тухай хожим нь Далантай гайхан ярьж билээ. Хамт явсан Ганбаа нь тракторын том дугуйн дор хэвтэж байсан. Кабинд тэр хоёроос өөр хэн ч байгаагүй

учраас юун хүн хажууд нь ийнхүү уулга алдан дэвхцэж байсан билээ гэж тэр бодоод бодоод учрыг нь олоогүй ажээ.

Далантай онхолдсон трактороо доор нь дарагдсан нөхрийнхөө цогцсын хамт орхиод хадлангийн бригад руугаа хар хурдаараа гуйх үед тракторын нь дэргэд нөгөө сандарч тэвдсэн хүн сарвалзсаар хоцорсныг Далантай тодхон харсан гэдгээ батлан ярьдаг билээ. Мөн түүнээс хойш Таширын давааны ар бэлээр айж сандран, тусламж дуудсан хүний сүүдэр сарвалзан гүйж явааг хүмүүс хардаг болсон юм. Улаанбаатараас Жаргалантын сангийн аж ахуй руу явж байсан УАЗ - 469 машинтай хэсэг улс тэр хүнийг бүр ч тодоор харсан гэдэг. Тэр хүмүүс цасан шамаргатай намрын хүйтэн шөнөөр замдаа олж харахгүй шахам машинтайгаа дэвхцүүлж явтал гэнэт машины нь гэрэлд дан цамцтай, халимаг нь хийссэн хүн гараа сарвалзуулаад орж ирсэн гэдэг. Даваан дээр ийм сүг сүүдэр байдгийг мэдэхгүй явуулын улс гайхсандаа машинаа зогсоож нөгөө хүнийг хүлээжээ. Гэтэл тэдний хойноос гүйж ирсэн тэр хүний нүүр царай тэр гэхийн тэмдэггүй улаан нялга болчихсон байсан бөгөөд "Туслаарай, туслаарай энд трактор маань унаад хүн дарагдчихлаа" гэсэн аж. Хүмүүс ч аваарь гарч гэж санаад машинаасаа бууж нүдгүй шахам цасан шуурганаар ул таних хүний араас будчин алхжээ. Гэвч цаад хүн нь маналзсан цасан дундуур морьтой хүн шиг хар хурдаараа чавхдаад алга болсон аж. Нөгөө хүмүүс бараг машингаацаа төөрчих шахсаны эцэст эргэн ирээд "Саяын явдал нэг л биш ээ. Ийм их цасан дунд ялаа гэж дан цамцтай хүн гүйж явах вэ. Тэгээдч нүүрэнд нь наалдсан цус энэ тэр нэг л биг" гэлцэн их л сэжиглэн ярилцаар цааш хөдөлсөн байна. Давааны ар луу буусны дараа нутгийн айлд орж болсон явдлыг яривал гэрийн эзэгтэй "Ээ бурхан минь. Ноднин энд нэг айхтар осол болсноос хойш тийм сүг сүүдэр үлдчихсэн юм. Та нар харин өөрсдөө сүйдчихээгүй нь их юм" гэж уулга алдсан гэдэг.

Duchové opilých řidičů strašící na cestách ve dvou průsmycích

V době, kdy se měnila ekonomika na tržní, spousta věcí ve veřejném životě nefungovala dobře, hodně lidí nemělo práci, a tak se dávali na pití. Jedním z nich byl i jeden řidič od nás z kraje, kterému se přezdívalo Ganchuu Vítr. Ten zprivatizoval auto a občas si s ním přivydělával na živobytí nějakým tím melouchem. Protože jezdil většinou už trochu připitý, lidé ho o nic moc nežádali. Ale jednou jeden chlap od nás z kraje, kterému se říkalo „dorsgoj“ Cend, si najmul tohohle chlapíka, ať mu odtáhá nějaké dřevo a zaplatil mu za to

deset litrů mléčné vodky, s kterou ve velkém kšeftoval. Řidič do sebe naklopil vodku, a jak jel dolů Aadgajským průsmykem, selhaly mu brzdy, auto se převrátilo a on tam zemřel. Tehdy skoro všichni našinci říkali, že se z něj naprosto určitě musel stát čotgor.

Od té nehody se v Aadgajském průsmyku stávalo mnoho jiných nehod. Začalo se říkat, že je to místo prokleté a v noci nebo večer by tam žádný řidič sám nejel, protože se bál. To dokazovalo, že se z Ganchuua stal duch a ten zůstal uvězněn v Aadgajském průsmyku. Říkalo se, že jakmile se setmí, je viděn, jak stopuje blízko silnice projíždějící auta, v puse má cigaretu, kolem jednoho ramene duši od pneumatiky a prosí o lepidlo. I já s tím musím souhlasit. To se stalo tak. Jednou jsem jel do města a pak jsem se vracel přes Aadgajský průsmyk. Zpočátku jsem nad ničím moc nepřemýšlel a za jízdy jsem začal dřímat. Pak jsem ale zaslechl, jak lidé sedící v autě říkají: „Támhle někdo sedí,“ a když jsem se podíval skrz okno, uviděl jsem muže ve starých botách kouřícího cigaretu, který seděl rozvalen na kameni blízko silnice. Lidé začali: „Ticho, ticho! On stopuje. Teď zastav. Kdybys to neudělal, tak se můžou stát zlé věci, víš.“ Náš řidič tedy zastavil. Muž přistoupil k jeho okýnku a řekl naprosto zřetelným hlasem Ganchua: „Moji dobří krajané, jaká je cesta? Potřeboval bych půjčit lepidlo na duši od pneumatiky.“ Řidič mu všechno hned připravil a hodil mu to. Dále jsme překonávali průsmyk za naprostého ticha; až když jsme sjížděli dolů, zeptal se jeden mladík: „Kdo byl ten člověk, co chtěl to lepidlo?“ „To byl duch jednoho zemřelého člověka. Na tom místě se převrátil s autem a zemřel. Od té doby tam jeho duch straší,“ řekl někdo. Ale mladík mu nevěřil.

Od té nehody ještě dnes vidá v Aadgajském průsmyku nejeden člověk Ganchuua ducha, jak tam sedí, v puse má cigaretu a v ruce drží duši od pneumatiky.

Kromě Aadgajského průsmyku se mluví také o čotgorech v Taširinském průsmyku. Říká se, že se tady už tak deset let večer objevuje osamocené světlo z motorky. Vše začíná zvukem jakoby mručení motoru. Na to je slyšet mužský a ženský hlas, které se nahlas hádají, pohybují se stepí a nakonec zmizí. A takhle to pokračuje celou noc. Ti dva, o kterých je řeč, jsou podle vyprávění duchové manželů, kteří se jednou lehce opilí vraceli přes Taširinský průsmyk domů z venkovské zábavy, a jak jeli průsmykem dolů, tak se převrátili a oba na místě zemřeli. S touhle historkou jako první přišel děda, který se jmenoval Lambij. Ten říkal, že viděl oba manžele nedlouho po této nehodě, když se na koni vracel už taky lehce napitý z nějaké venkovské zábavy a na cestě v Taširinském průsmyku kousek od něj projela motorka, které jakoby dodělával motor. Stařík si pomyslel, že na té motorce určitě jede jeho

krajan, a tak slezl z koně. Chtěl se s nimi pozdravit, ale postupně viděl, že jsou to ti dva mrtví manželé. Zemřelá manželka na sobě měla modrý dél, který si oblékla na tu slavnost a její manžel okusoval v puse cigaretu. „Říkal jsem, abychom přespali, ale ty ses musela za každou cenu vrátit. A teď se nám přetrhla brzdová hadička,“ říkal a pral se s motorkou, to vše v nejasném a mihotavém světle jakoby vycházejícím ze svíčky, které nakonec přestalo úplně.

Zcela vyděšený Lambij si pomyslel: „Tak s těma dvěma už opravdu nechci prohodit ani slovo,“ potichoučku sedl na koně a klusem se snažil dostat pryč. Za jeho zády se ti dva pořád hádali. Ale po nějakém čase se rozsvítla světla na cestě vedoucí dolů průsmykem k Burgastinskému příkopu a rozhostilo se ticho. Jakoby se tam ti dva přenesli.

Od té doby se občas někdo od nás s těmi dvěma duchy potkal. A nejenom to. Takhle se ti dva potkali s jedním mladíkem ze sousedství, který se jmenoval Dondog. „Dondogu, asi se nestihneme zítra během rána vrátit. Mohl bys nám přihnát zpátky koně?“ požádal ho nebožtík. Po téhle události se Dondog pomátl na rozum a říká se, že pak už nepřestal chodit a hledat s dalekohledem ty koně.

Ale o dva roky později se v Taširinském průsmyku stala velká a tragická nehoda, po které se příběhy o těchto dvou přízracích na motorce přestaly objevovat. Možná, že silnější duch vyhnal ty slabší. Většinou to totiž bývá tak, že duchové lidí, kteří se zabili v opilosti, neodejdou, ale po dlouhou dobu na tom místě setrvávají. Protože zemřeli opilí, tak nemohou vystřízlivět a takhle hledají vlastní tělo, aby se mohli vrátit do své původní podoby, ale nejde to, a kvůli tomu bezcílně bloudí. Jsou to přízraky, které se zjevují lidem, jsou hmatatelné, viditelné okem, reálně vstupují lidem do života. Ztratily život v opilosti, a kvůli tomu zůstávají v meziprostoru. Tohle říkal jeden učený lama.

Ale zpět k té zmíněné tragické nehodě v Taširinském průsmyku. Ta začala takhle. Byl podzim a sekala se tráva, aby byla na zimu. Dva mladí řidiči traktoru, kteří se jmenovali Dalantaj a Ganbaa k večeru navštívili pár rodin a neodešli, dokud nedostali napít mléčné vodky. Potom se už trochu zahřátí vydali nahoru do Taširinského průsmyku, kde během senoseče bydleli. Právě vyjížděli nahoru po velmi příkrém svahu průsmyku, když traktor ztratil tah a začal se trást. V tu chvíli chtěl Dalantaj změnit převod, ale traktor ztratil úplně sílu a začal couvat. Za traktorem táhli ještě balíkovač na seno, což byla smůla. Jak traktor couval, tak začal najíždět na ten balíkovač, který mu tam překážel, a začal se převracet. Vedle řidiče sedící Ganbaa se vyděsil, a protože chtěl vyváznout živý, otevřel vši silou dveře a vyskočil ven. To ale byla chyba. Velké kolo od traktoru, které se přitom urvalo, spadlo Ganbovi přímo

na hlavu, rozmáčko mu ji a Ganbaa na místě zemřel. Dalantaj z toho vyvázl úplně nezraněný. Spěšně vystoupil z traktoru a chtěl odsunout pryč to velké kolo. V ten okamžik se vedle něj, kdo ví proč, objevil nějaký člověk, který strašně křičel, mával rukama a panikařil. Společně pak odsunuli to velké kolo. O tomhle později Dalantaj mluvil s podivem. Jeho spolujezdec Ganbaa ležel pod tím velkým kolem od traktoru. V kabině kromě nich dvou nikdo nebyl, takže co to bylo za člověka, který takhle ztrácel kontrolu? Ale ať nad tím přemýšlel jakkoli, ničeho se nedobral. Dalantaj tedy nechal tělo svého kamaráda ležet pod převráceným traktorem a co nejrychleji běžel směrem k brigádě. Ten vystrašený člověk vedle traktoru mával pořád rukama. Dalantaj ho zcela jasně viděl.

Od té doby vídají lidé na severním svahu Taširinského průsmyku stín člověka, který je vystrašený a zpanikařený, a který volá o pomoc. Skupina lidí, která jela z Ulánbátaru do Džargalantijského kolchozu uazem 469 toho člověka jasně viděla. Ti lidé jeli podzimní nocí při takové sněhové bouři, že cesta nebyla skoro ani vidět. Najednou vešel do světla reflektorů muž kalmyckého vzezření, na sobě měl pouze tričko a mával rukama. Cestující v tom autě nevěděli, že se v průsmyku nachází takováhle postava, tak překvapeně zastavili a čekali na toho člověka. Nicméně ten člověk, který k nim zezadu přiběhl, měl úplně podivný, nepoznatelný obličej. Takový červený a lepkavý. „Pomozte! Pomozte! Tady mi spadl traktor a leží pod ním člověk!“ křičel. Lidé si pomysleli, že se stala nějaká havárie, vystoupili z auta a v takové vánici, že nebylo skoro vidět, se klopytavě vydali za tím neznámým člověkem. Ale on se pohyboval sněhem tak rychle jakoby snad jel na koni. Ostatní lidé se málem ztratili, tak se nakonec vrátili k autu. „Na tomhle je něco divného. Člověk, co má na sobě pouze tričko a takhle si běhá v hlubokém sněhu? A taky ten jeho obličej se zaschlou krví. To prostě není v pořádku,“ řekli si všichni pochybovačně a pokračovali dál v cestě. Když sjeli z průsmyku na severní straně, vešli k jedné rodině, a když jim pověděli o té příhodě, paní domu jim tlumeným vystrašeným hlasem řekla: „Ó božítku. Loni se tam stala strašná nehoda a od té doby tam je tahle postava. Ještěže jste tam sami nezahynuli.“

6. Závěr

V mé práci jsem se snažila věnovat problematice současného folkloru na území dnešního Mongolska. Téma novodobého folkloru spojeného s moderním, globalizovaným a industrializovaným světem nebylo podle mého názoru v soudobé mongolisticě dostatečně reflektováno, a touto prací se snažím k rozvoji tohoto zkoumání alespoň drobně přispět.

Současná pověst je živou a stále se vyvíjející vrstvou folkloru, která si jistě zaslouží svou pozornost.

V první části jsem se zaměřila na teoretickou rovinu mnou vybraného tématu a pokusila jsem se o charakteristiku současné pověsti, o její klasifikaci, popis šíření a o historii jejího zkoumání.

V druhé části jsem tyto teoretické poznatky aplikovala na konkrétní syžety, které jsem nasbírala při svém terénním výzkumu, případně přeložila z článků Francka Billého, Dionizjusze Czubaly a Alevtiny Solovyovi.

Největší výzvou při psaní této práce pro mě byla relativní neprobádanost tématu, která na jednu stranu přinášela těžkosti v podobě nedostatku odborné literatury, ale na druhou stranu umožňovala autorské uchopení problematiky. Jsem si jistá, že tato práce je pouhým začátkem mého širšího bádání nad mongolským současným folklorem, který se hluboce dotýká mnoha témat dnešního Mongolska jako je historie, vyrovnání se s vlastní minulostí, vzrůstající nacionalismus a jeho kořeny, identita, změna způsobu života i čím dál větší vliv globalizace, komerce a kapitalismu.

Je mým záměrem v nastoleném tématu pokračovat i v diplomové práci a dalších případných pracích.

7. Seznam použitých pramenů

Knižní prameny

BILLÉ, Franck. *Faced with extincion: Myths and urban legends in contemporary Mongolia*. The Cambridge Journal of Anthropology. 2008/9, 28(1): 27.

BRUNVAND, Jan Harold a ARTWORK BY RANDY HICKMAN. *Encyclopedia of urban legends*. New York: W. W. Norton & Company, 2002. ISBN 0393323587.

BUCHAN, David. *The modern legend*. In Language, culture and tradition: Papers on language and folklore presented at the annual conferende of the British Sociologica Association, edited by A. E. Green and J. D. A. Widdowson. The Centre for English Tradition and Language, University of Sheffield. 1978

CZUBALA, Dionizjusz. *Mongolian contemporary legends: Field research Report*. The newsletter of the International society for contemporary legends research. 1992, 28: 4.

DAVISSON, Zack. *Yurei The Japanese Ghost*. Chin Music Pr, 2014. ISBN 9780988769342.

DE VOS, Gail. *Tales, rumors, and gossip: exploring contemporary folk literature in grades 7-12*. Englewood, Colo.: Libraries Unlimited, 1996, xx, 405 p. ISBN 1563081903.

Folklife & fieldwork: a layman's introduction to field techniques. S.l.: Diane Pub, 2002. ISBN 0756742838.

JANEČEK, Petr. *Černá sanitka a jiné děsivé příběhy: současné pověsti a fámy v České republice*. Vyd. 1. Praha: Plot, 2006. ISBN 9788086523743.

JOHNOVÁ, Edita. *Nové směry v religiozitě současných Mongolů*. Praha, 2001. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

JORDAN, Brenda. *Yürei: Tales of Female Ghost*. In: Japanese Ghosts and Demons. 2001. ISBN 9780807611265.

LEŠČÁK, Milan a Oldřich SIROVÁTKA. *Folklór a folkloristika: (o ľudovej slovesnosti)*. Bratislava: Smena, 1982, 263 s.

OBERFALZEROVÁ, Alena. *Metaphors and Nomads*. Prague: Triton, 2006. ISBN 80-7254-849-2.

PALMENFELT, Ulf. *Požíračka mrtvol a jiné příšerné historky*. Ilustrovala Helena WILLIS. Praha: Albatros, 2005. Karneval. ISBN 80-00-01466-1.

SOLOVYOVA, Alevtina. *Chötgöriin Yaria in the Twentyfirst Century: Mongolian Demonological Beliefs and Mass Culture in the Age of Globalisation*. 2015.

SRBA, Ondřej a Michal SCHWARZ. *Dějiny Mongolska*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-331-0.

STANJA, J., *Pohřební obřady Mongolů*. Praha 1998. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.

Internetové prameny

MOONISTÉ - Církev sjednocení. In: Školní časopis [online]. 2005 [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: <http://www.gymhust.wz.cz/mooniste.htm>

Далан давхар-ыг Дурсгалын хүрээлэн болгох уу? In: News.mn [online]. 2013 [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: <http://www.news.mn/r/151880>

Ulánbátar je jednou z nejznečištěnějších metropolí světa. In: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2014 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/ulaanbaatar/cz/konzularni_informace/mongolsko_informace_pro_cesty_a_pobyt/ulanbatar_je_jednou_z_nejzncistenejsich.mobi